

«ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ: ВИКЛИКИ 2021»

*Збірник наукових есе учасників наукового стажування
(15.11 – 24.12.2021)*

Гуйттінен – 2021

Освітні інновації: виклики 2021: електронний збірник наукових есе учасників наукового стажування “Особливості фінської системи освіти” (м. Гуйтіннен, Фінляндія, 15.11 –24.12.2021) / Західно-Фінляндський Коледж, відділ освіти мерії м. Гуйтіннен, Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці», 2021. - 69 с.

Під редакцією:

Sami Malinen., principal West Finland College

У збірнику викладено матеріали наукових есе учасників стажування “Особливості фінської системи освіти”, організованого Західно- Фінляндським Коледжем спільно із польсько-українською фундацією «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці» за підтримки відділу освіти мерії м. Гуйтіннен.

У збірнику розглядаються основні проблеми сучасних освітніх систем у Фінляндії та Україні; опанування проєктного підходу в організації навчального процесу у закладах освіти та підвищення рівня кваліфікації фахівців на основі кращих міжнародних практик та інновацій щодо інклюзивного навчання.

ЗМІСТ

ПРО ОРГАНІЗАТОРІВ	5
АВШЕНЮК Н.М. ПРАКТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У ФІНЛЯНДІЇ	6
БОДНАРЮК А. П. СПІВПРАЦЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ПРИНЦИП ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ	9
ГУМЕНЮК А.В., ЛЕЩЕНКО І.В. ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ, ПОЗИТИВНИЙ ДОСВІД ФІНСЬКОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ	13
ЖАРКОВА І. І. ОЦІНЮВАННЯ В ОСВІТІ ФІНЛЯНДІЇ	18
ЖИЛА Т. І. ОСВІТНЯ ПРАКТИКА У ФІНЛЯНДІЇ І НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: СПІВРОБІТНИЦТВО У ГАЛУЗІ ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ РЕФОРМ	22
ІВАНОВА К.Д. ЕМПАТІЯ – НОВИЙ ВИКЛИК В ОСВІТІ	26
КОМАР О.С. ОСОБЛИВОСТІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ФІНЛЯНДІЇ	29
КОРМАН І.І. ФІНСЬКА СИСТЕМА ОСВІТИ	32
КРИСЯК Д.І. ОСОБЛИВОСТІ ФІНСЬКОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ	35
КИЛИМНИК А.О. ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	37

КИРІЙ С.Л.

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ОСНОВА ЖИТТЄВОГО УСПІХУ ОСОБИСТОСТІ 41

МОЛОТЯГІН Д.Г.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ:
ВТРАЧЕНА ПРОДУКТИВНІСТЬ ЧИ РЕАЛЬНЕ МАЙБУТНЄ 45

МОТОВІЛНИК А.В., ТІУТІУННУК Л.І.

EDUCATIONAL INNOVATIONS DURING THE COVID-19 PANDEMIC 51

ПІСОЦЬКА М. Е.

БАГАТОСТУПЕНЕВА ПІДГОТОВКА СПЕЦІАЛІСТІВ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ
ЕЛЕКТИВНОГО ПРИНЦИПУ ОСВІТИ В ЗАКОРДОННІЙ ВИЩІЙ
ПЕДАГОГІЧНІЙ ШКОЛІ. 56

ЧАЙКОВСЬКА З.М.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІВ ІНКЛЮЗИВНИХ
КЛАСІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ 60

ЧЕРНОБАЙ Л.В., ВАСИЛЬЄВА О.В.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ
ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У МЕДИЧНИХ ЗВО НА ПРИКЛАДІ ДОСВІДУ
КАФЕДРИ ФІЗІОЛОГІЇ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ 64

ОПУБЛІКОВАНІ ТЕЗИ ТА ЕСЕ, А ТАКОЖ РОЗМІЩЕНІ НА
ВЕБСТОРІНКАХ МАТЕРІАЛИ НАДАЮТЬСЯ НА ІСНУЮЧИХ УМОВАХ І В
НАЯВНІЙ ФОРМІ 69

ПРО ОРГАНІЗАТОРІВ

Західно-Фінляндський Коледж – один із найстаріших ЗВО Фінляндії заснований у 1890 році. Місія Західно-Фінляндського Коледжу полягає у підтримці студентів в досягненні особистих, культурних та освітніх цілей у відповідності до принципів безперервного навчання та інтернаціоналізації освіти.

Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці» (ІМАНС, REGON 36590701300000) є неурядовою та некомерційною організацією, створеною на засадах добровільності, гуманності та гласності. Метою створення та діяльності ІМАНСу є сприяння розвитку потенціалу та підвищення академічної мобільності науковців та фахівців на арені міжнародної освіти.

ПРАКТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У ФІНЛЯНДІЇ

Однією з цілей участі у стажуванні став пошук відповідей на декілька питань, пов'язаних із особливостями розвитку фінської педагогічної освіти. Наш інтерес до вивчення досвіду професійної підготовки вчителів у цій країні обумовлений, насамперед, трьома основними причинами:

1) у контексті реформування вітчизняної системи педагогічної освіти доцільним є аналіз досвіду найкращих сучасних національних систем, зокрема країни, яка має одну із найуспішніших моделей шкільної освіти;

2) на прикладі Фінляндії можна проаналізувати шляхи вдалого підвищення престижу професії вчителя та залучення до неї молодих талановитих людей;

3) цінним, з нашого погляду, є фінський досвід ефективної організації педагогічної освіти вчителів різної кваліфікації з опертям на суттєвий практичний компонент.

Уважне вивчення літературних джерел з теми дослідження та участь у відео-презентаціях під час стажування утвердило в думці, що секретом успішності фінської системи освіти є: усталена традиція висококваліфікованої підготовки вчителів, адже до викладання у школах допускаються лише випускники педагогічних факультетів університетів із дипломом магістерського рівня; процедура відбору абітурієнтів на педагогічні факультети університетів передбачає чотири етапи (загальнопредметне тестування; співбесіда на професійну придатність; тестування на володіння комунікативними навичками та наявність мотивації до навчання; професійний відбір та піврічне стажування у школі); практична спрямованість професійної підготовки майбутніх учителів [4].

Зупинимося детальніше на осмисленні практичної психолого-педагогічної компоненти професійної підготовки, яка фінськими вченими називається «клінічною моделлю» і передбачає інтенсивну практику [2]. Вона запроваджена, здебільшого з метою сприяння майбутньому вчителю у вибудові власного стилю викладання. У більшості університетів Фінляндії, які займаються підготовкою вчителів, створені спеціальні школи для стажування студентів.

Особливий період практики проходить, як правило, на третьому курсі університету і спрямований на досягнення студентами конкретних освітніх цілей:

- аналізувати процеси навчання та середовища навчання;
- аналізувати та впроваджувати різні педагогічні підходи, методи викладання та навчальні матеріали;
- розвивати готовність до процесів спільного планування уроків;
- розвивати готовність до спільного викладання та підтримки різних потреб учнів у навчанні;
- міркувати про власне викладання в контексті шкільної освітньої програми та особистих цілей педагогічної практики.

Пари студентів-майбутніх учителів проводять 50 уроків з п'яти різних шкільних предметів протягом шести тижнів. Також вони беруть участь у спостереженні і рефлексії з учителем-наставником і викладачем/викладачами університету на етапі планування уроку і після проведення кожного уроку. Зазвичай на цих сеансах заняття в класі обговорюються на концептуальному рівні, а явища і події уроку аналізуються з опертям на педагогічні теорії. Наприклад, досвід студентів щодо виявлення і подальшого розвитку рівня зацікавленості учнів під час уроку може бути ретельно вивчений з точки зору теорії розвитку інтересу. Після закінчення педагогічної практики складається підсумковий письмовий рефлексивний звіт. Під час педагогічної практики студенти-майбутні вчителі навчаються в різних практичних ситуаціях. Вони проводять з учнями тематичні дні, концерти, екскурсії, позакласні заняття; знайомляться з широким спектром навчальних методичних матеріалів різного походження. Оскільки участь у цих

заходах є обов'язковою, студенти виконують ці завдання з високою концентрацією, залученням і заглибленням у процес [1].

Саме феномен залученості, на думку фінських освітніх експертів, відіграє вирішальну роль у побудові ефективної моделі клінічної практики студентів-майбутніх учителів. Вони розрізняють поведінковий, емоційний і когнітивний компоненти залученості. Поведінковий компонент стосується участі в різних видах практики і передбачає такі види поведінки, як зусилля, наполегливість, концентрація уваги, участь в обговоренні. Емоційний компонент пов'язаний з емоційними реакціями на такі аспекти навчання, як почуття задоволення та наполегливості. Разом з мотивацією та переконаннями в компетентності емоції мають значний вплив на подальшу продуктивність. Позитивні емоції, пов'язані з виконанням завдань, можуть сприяти досягненню цілей, тоді як негативні емоції суттєво погіршують продуктивність. У контексті педагогічної практики можуть виникати як позитивні, так і негативні емоції. Індивідуальні емоційні переживання студентів необхідно перетворювати на конструктивний досвід. Когнітивний компонент пов'язаний з досягненням поставлених цілей і готовністю вкладати когнітивний потенціал в освоєння нових знань і навичок або подолання труднощів у навчальній ситуації. У контексті педагогічної практики пізнавальна активність студентів може підтримуватися за допомогою рефлексивної дискусії, під час якої викладач-наставник допомагає студентам побачити зв'язок між теоретичними конструкціями і практичною діяльністю [3].

Отже, ознайомлення з конструктивним фінським досвідом підготовки вчителів утверджує в думці, що позитивні зміни в українській системі освіти значною мірою залежать від суспільного ставлення до професії вчителя як загальнонаціональної цінності і пріоритету, державницької опіки над його підготовкою і подальшим супроводом упродовж педагогічної кар'єри.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Cohen (Sayag) E., Hoz R., Kaplan H. The Practicum in Preservice Teacher Education: A Review of Empirical Studies. *Teaching Education*. 2013. № 24 (4). P. 345–380.

2. Lavonen J., Henning E., Petersen N., Loukomies A., Myllyviita A. A comparison of student teacher learning from practice in university-affiliated schools in Helsinki and Johannesburg. *European Journal of Teacher Education*. 2019. № 42:1. P. 4–18.
3. Lonka K., Ketonen E. How to make a lecture course an engaging learning experience? *Studies for the Learning Society*. 2012. № 2–3. P. 63–74.
4. Teachers in Finland. URL: <https://toolbox.finland.fi/life-society/teachers-in-finland/> (Дата звернення: 22.12.2021).

Боднарюк А. П.
фахівець-консультант
Інклюзивно-ресурсного центру

СПІВПРАЦЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ПРИНЦИП ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Одним із напрямів сучасної реформи загальної освіти згідно з Концепцією Нової української школи визначено запровадження педагогіки партнерства, в основі якої є співпраця всіх суб'єктів освіти [1]. Такий підхід є актуальний для інклюзивного навчання, яке і базується на міждисциплінарній взаємодії фахівців і батьків дитини та реалізується командою психолого-педагогічного супроводу [2,3]. Успіх роботи команди супроводу дітей з особливими освітніми потребами залежить від розуміння спільної мети і підходів, їх реалізації та відповідальності за результат. Ці фактори повністю співпадають з принципами педагогіки партнерства, що підтверджує вагомість проблеми партнерської взаємодії для інклюзивної освіти.

У спеціальній педагогіці партнерство досліджувалось через призму корекційної спрямованості навчання та надання комплексної допомоги дітям з особливими освітніми потребами. Особливої актуальності проблема командної взаємодії набула в останні роки у зв'язку з запровадженням інклюзивного навчання.

Проте механізм і технології співпраці, роль кожного учасника освітнього процесу на разі залишаються вагомими напрямками наукових і методичних розробок.

Педагогіка партнерства, започаткована в Україні ще В. Сухомлинським, та включає в себе партнерство вчителів та батьків [1, 4, 5]. Проте в інклюзивній освіті коло взаємодій є значно ширшим, адже в команді психолого-педагогічного супроводу є ще й асистент вчителя, вузькі спеціалісти (корекційні педагоги, логопед, психолог, соціальний педагог), медичні працівники. До співпраці також залучаються фахівці інклюзивно-ресурсного центру, представники позашкільних та громадських організацій. Тобто, саме партнерство є міждисциплінарним і виходить за межі лише одного закладу, що безумовно ускладнює спільну працю осіб. Основними труднощами є: відмінні погляди на перебіг порушень розвитку і основні підходи щодо їх подолання; часові рамки роботи фахівців та інших; неоднаковий понятійно-категоріальний апарат в різних галузях.

Досліджуючи особливості командної взаємодії в інклюзивному закладі, можна виділити такі проблеми:

- Низький рівень психологічної і методичної готовності вчителів до навчання з ООП.
- Нерозуміння вчителями предметів своєї ролі в команді супроводу.
- Ігнорування вчителями рекомендацій фахівців ІРЦ, лікарів, психолога, корекційного та соціального педагога, логопеда.
- Нерозуміння батьками дітей з ООП своєї ролі в команді супроводу.
- Неправильний розподіл обов'язків членів команди.
- Низький рівень партнерської взаємодії в команді.
- Недосконалість керівництва командою супроводу.
- Неприймання батьків дитини як рівноправних учасників процесу супроводу.
- Некомплектованість команди супроводу фахівцями.
- Неврахування налаштованості близького оточення, класного колективу.

Подолання цих проблем цілком можливе за умови формування партнерської взаємодії членів команди психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП в

інклюзивних закладах та на зовнішньому рівні, що забезпечить максимально продуктивні стосунки всіх учасників інклюзивної освіти.

В урядових документах визначені принципи педагогіки партнерства [2, 4]. Розглянемо особливості їх реалізації при організації інклюзивної освіти.

*Особливості реалізації принципів педагогіки партнерства в умовах
інклюзивної освіти.*

- Повага до особистості.

В школі слід проводити роботу з руйнування суспільних стереотипів щодо дітей з ООП, подолання стигми щодо них і формування позитивного ставлення, сприймання їх та їхніх родин як повноцінних рівноправних учасників освітнього процесу. Професійні дії команди мають спрямовуватись на захист прав та відстоювання інтересів всіх дітей, без виділення когось в окрему категорію.

- Довіра у відносинах.

Важливо, щоб вчителі та інші члени команди довіряли одне одному, іншим фахівцям, які залучаються до співпраці. Батьки мають розглядатись не як об'єкт свого впливу, а як рівноправні партнери в освіті та вихованні дитини.

- Соціальне партнерство.

Всі члени команди є рівними щодо виконання завдань інклюзивного навчання, оцінки розвитку дитини, її потреб і можливостей, визначення освітнього маршруту дитини та змісту корекційно-розвиткової роботи. Діяльність членів команди має базуватись на принципах, визначених відповідним Положенням [3].

Отже, командний супровід дітей з особливими освітніми потребами є умовою ефективності інклюзивного навчання, тому зусилля закладу мають спрямовуватись на формування партнерської взаємодії фахівців, батьків дітей, спеціалістів ІРЦ, громадських організацій.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інклюзивне навчання: організаційне, змістове та методичне забезпечення: навчально – методичний посібник / [кол. авторів; за заг. ред. С.П. Мирнової]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський університет імені Івана Огієнка, 2015. 236 с.

2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року. № 998-р. (2016). URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934>.
3. Наказ МОН України «Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої та дошкільної освіти». № 609 від 9 червня 2018 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-zakladi-zagalnoyi-serednoyi-ta-doshkilnoyi-osviti>
4. Скиба М. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. 2019. URL: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>
5. Сухомлинський В. Сердце отдаю детям. К.: Радянська школа, 1973. 244с.

Гуменюк А.В.,
канд. мед. наук, асистент кафедри фізіології
Національного медичного університету імені О.О. Богомольця
Лещенко І.В.,
канд. біолог. наук, старший викладач кафедри фізіології
Національного медичного університету імені О.О. Богомольця

ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ, ПОЗИТИВНИЙ ДОСВІД ФІНСЬКОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Значення освіти в сучасному житті є колосальним для становлення і розвитку світогляду особистості, збагачення її творчого потенціалу, реалізації здібностей, а також зростанням професійної компетенції, удосконаленням раніше здобутих знань, умінь і навичок. Високорозвинутий і професійний громадянин є основою успіху держави в цілому.

Розглянемо три основних кроки до подальшого розвитку освіти в Україні на підставі безсумнівно позитивного досвіду фінської системи освіти.

Фінляндія перетворилася з найбідніших країн світу у найбільш високотехнологічну і стала однією із самих заможних країн за 100 років незалежності завдяки національній ідеї, яка полягає в тому, що людина є найбільшою цінністю і має право на блискучу освіту, що допомагає максимально розвинути її потенціал, як в особистому, так і професійному плані.

1. Освіта має бути пріоритетом національної політики.

У Фінляндії освіта є пріоритетом національної політики, де високо цінується професія педагога і громадяни справедливо вважають, що розвиток і рівень освіти є запорукою успіху країни. Віра в силу знань є частиною самосприйняття і національного самоусвідомлення.

На мою думку це є справедливим, тому що держава і суспільство, які ставлять освіту на другорядні ролі є приречені. Проблемою сучасної української освіти є не її слабкість у порівнянні з іншими освітніми системами, а те, що **українська освіта і**

дотепер лишається рудиментом радянської системи освіти. Форми навчання і організації навчального процесу, закріплення рівня знань і навичок — далекі від досконалості.

Реформування освітньої галузі — це відповідь на суспільний запит, адже саме освіта забезпечує якість людського капіталу, який є основою економічного розвитку країни. Міністерством освіти і науки України було у 2020-21 рр. продовжено курс на реформування усіх сфер освіти. Зокрема, розпочата трансформація дошкільної освіти. З метою покращення її якості та доступності було спрощено умови для відкриття та функціонування закладів дошкільної освіти й розпочато роботу над оновленням базового компонента дошкільної освіти. У системі повної загальної середньої освіти продовжено реформу Нової української школи, зокрема, розроблено новий Державний стандарт базової освіти (для 5–9-х класів). Стратегічно важливою подією стало ухвалення Закону України «Про повну загальну середню освіту» у 2020 р., який створює більше можливостей як для учнів і вчителів, так і для батьків й освітніх управлінців.

Суттєвих змін зазнала й система підвищення кваліфікації вчителів: запроваджено принцип «гроші ходять за вчителем на підвищення кваліфікації», що створить додаткову конкуренцію на ринку освітніх послуг і сприятиме підвищенню якості їх надання.

У сфері професійної (професійно-технічної) освіти для запровадження комплексних змін підготовлено проєкт Закону України «Про професійну освіту». Також варто відзначити старт програми Європейського Союзу та його держав-членів Німеччини, Фінляндії, Польщі та Естонії щодо підтримки реформи професійної (професійно-технічної) освіти в Україні «EU4Skills: кращі навички для сучасної України», спрямованої, зокрема, на оновлення обладнання, навчальних програм, підвищення кваліфікації педагогів тощо. Суттєвою зміною у сфері вищої освіти є впровадження підходу бюджетного фінансування закладів відповідно до результатів їхньої діяльності. Так більшу фінансову підтримку можуть отримати ті заклади вищої освіти, які з-поміж іншого матимуть вищу зайнятість випускників та більше міжнародних грантів, входитимуть до міжнародних рейтингів.

Водночас, у 2019/2020 н.р. з огляду на пандемію COVID-19 запроваджені карантинні обмеження. Перед системою освіти постали нові виклики, пов'язані з забезпеченням неперервності освітнього процесу, спроможністю закладів усіх рівнів освіти забезпечити якість і сталість здобуття освіти в умовах карантинних обмежень, необхідністю розвитку дистанційної форми здобуття освіти. Усе це спонукає посилювати складові реформи освітньої галузі, пов'язані з діджиталізацією освітнього середовища передусім, із забезпеченням закладів освіти швидкісним доступом до мережі Інтернет, а здобувачів освіти і педагогічних працівників — цифровими пристроями та електронними освітніми ресурсами. [1, с. 8]

Загальними тенденціями, яку виявляють статистичні освітні спостереження за останні шість років, є зменшення кількості педагогічних працівників і процес «старіння» педагогічних кадрів. Це є значний виклик для системи освіти України і вимагає перегляду мотивації молодих педагогічних фахівців до роботи в школі та умов їх підготовки за рахунок бюджетних коштів. [1, с. 56]

2. Задача школи — розкриття творчих можливостей учнів на підставі особистих і суспільних інтересів.

Метою базової освіти у Фінляндії є підтримка розвитку дитини як особистості і як члена суспільства, а також отримання важливих знань та навичок.

Сучасні учні повинні мати достатню теоретичну підготовку, яку б вміли реалізувати на практиці в житті та для подальшого навчання. Для розкриття творчих можливостей учнів, задоволення їх особистих та суспільних інтересів, учителю необхідно володіти методиками, які стимулюють конструктивно-критичне мислення, розвивають творчі здібності учнів. Досягнути цих завдань можливо тільки за умови інноваційного, творчого підходу до процесу навчання.

Відповідаючи на глобальні виклики цифрової революції та ключові наукові і технологічні тенденції, одним з пріоритетних напрямів розвитку усіх країн світу визначено STEM-освіту (наука, технології, інженерія і математика). Так, відповідність змісту навчання суспільно-економічним запитам держави має бути основою нової філософії природничо-математичної освіти в системі повної загальної середньої освіти в Україні. Використання провідного принципу STEM-

освіти – інтеграції дозволяє здійснювати модернізацію методологічних засад, змісту, обсягу навчального матеріалу предметів природничо-математичного циклу, технологізацію процесу навчання та сформувати:

- навички розв’язання складних (комплексних) практичних проблем, критичного мислення, креативних якостей та когнітивної гнучкості, організаційних та комунікаційних здібностей, вміння оцінювати проблеми та приймати рішення, готовності до свідомого вибору та оволодіння майбутньою професією, фінансової грамотності, цілісного наукового світогляду, ціннісних орієнтирів, загальнокультурної, технологічної, комунікативної і соціальної компетентності, математичної та природничої грамотності;
- всебічний розвиток особистості шляхом виявлення її нахилів і здібностей;
- навички оволодіння засобами пізнавальної, дослідної та практичної діяльності;
- виховання особистості, яка прагне до здобуття освіти упродовж життя, формування умінь практичного і творчого застосування здобутих знань.[1, с. 37]

3. Навчання протягом усього життя.

Сміливі рішення останніх десятиріч дозволили Фінляндії розробити систему, яка дає рівні можливості отримання освіти і саморозвитку протягом усього життя всім жителям країни. Щоб відповідати на запити сучасного світу, що постійно змінюється, і вирішувати проблеми трудового життя громадянам надається можливість отримувати безперервну освіту і перепідготовки в будь-якому віці.

Зокрема розвиток STEM-освіти забезпечується на таких рівнях:

- початковому — дошкільна, позашкільна, початкова освіта. Основним завданням є стимулювання допитливості та підтримка інтересу до навчання і пошуку знань, мотивація до самостійних досліджень, створення простих приладів, конструкцій, науково-технічна творчість;
- базовому — базова середня, позашкільна освіта. Основне завдання — формування стійкого інтересу до предметів, оволодіння технологічною грамотністю та навичками розв’язання проблем, залучення до дослідництва, винахідництва, проектної діяльності, що дасть змогу збільшити частку тих, хто прагне обрати науково-технічні, інженерні професії;

- профільному — профільна середня, позашкільна, професійна (професійно-технічна) освіта. Основне завдання — поглиблене оволодіння системою знань і умінь, методами наукових досліджень, реалізація інноваційних проектів;
- вищий/професійний — вища освіта. Основним завданням є становлення фахівців різних науково-технічних, інженерних професій на базі закладів вищої освіти, а також підвищення професійної майстерності педагогічних працівників із впровадження нових методик викладання, відповідних курсів та реалізації інноваційних проектів. [1, с.38]

Висновки. Запорукою успішного розвитку держави є національна ідея, де найбільшою цінністю є високоосвічена особистість. Близку освіту кожної людини має стати пріоритетом національної політики, а у суспільстві високо цінується професія педагога.

Успішне реформування системи освіти в Україні, впровадження міжнародних стандартів і систем неодмінно приведе до швидкого економічного розвитку.

Основною задачею школи має стати розкриття творчих можливостей учнів на підставі особистих і суспільних інтересів.

Система освіти має надавати рівні можливості та доступність отримання якісних знань і саморозвитку протягом усього життя всім жителям країни незалежно від соціального і фінансового стану.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Освіта в Україні: виклики та перспективи. Інформаційно-аналітичний збірник. Міністерство освіти і науки України. Київ, 2020.
2. Finland educational model. URL: <https://www.ccefinland.org/finlandeducation-model-c1yvm> (retrieved 11.06.2020)
3. Корпела С. Образование в Финляндии. Ключ к успеху нации. Министерство иностранных дел. Отавамедиа ОМА. Хельсинки, 2017.
4. Paronen P., Lappi O. Finnish teachers and principal in figures. Finnish National Agency for Education. Helsinki, 2018.

ОЦІНЮВАННЯ В ОСВІТІ ФІНЛЯНДІЇ

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні безсумнівний інтерес викликає вивчення системи освіти Фінляндії, високий рівень якості якої підтверджений багатьма міжнародними дослідженнями. Чим же зумовлені такі результати?

По-перше, освіта в Фінляндії є пріоритетом внутрішньої політики країни. По-друге, шкільна освіта має давні традиції і базується на усталених принципах та цінностях. По-третє, метою освіти в Фінляндії протягом тривалого періоду залишається розвиток особистості, здатної до розкриття свого таланту, навчання впродовж життя, швидкої адаптації до змін у суспільстві.

В освітній політиці Фінляндії особливо важливими є такі поняття, як якість, ефективність та рівність. Головний принцип — рівність. Він означає справедливу пропозицію освітніх послуг: якісна шкільна освіта для всіх учнів, незалежно від географічного розташування шкіл, національності, соціального статусу і статі [3].

Для створення рівних можливостей учнів у фінській системі освіти був знайдений інструмент регулювання, який надає освітнім закладам інформацію для порівняння ефективності своєї роботи та правильності прийнятих рішень на національному і місцевому рівнях. Цей інструмент — система оцінювання. Оцінювання проводиться на всіх рівнях освіти, оскільки є засобом гармонізації національної системи освіти в умовах децентралізації. Воно є і засобом загального управління, завдяки якому проводиться збір необхідної інформації для внесення змін у зміст освіти та адаптації її до реалій.

Концепція оцінювання в освіті Фінляндії має свою особливість. У ній підкреслюється, що система оцінювання повинна сприяти покращенню якості освіти не шляхом пошуку і констатації поганих результатів навчання в закладах освіти, а

шляхом досягнення гармонії між закладами освіти і тими, хто проводить освітню політику. Оцінювання має надавати впевненості, дати поштовх до прогресу, змусити повірити в здатність покращити роботу закладу освіти.

В освіті Фінляндії здійснюється внутрішнє і зовнішнє оцінювання. Система оцінювання спрямована на виявлення результатів за 4 напрямками:

- самооцінка діяльності закладу освіти (внутрішнє оцінювання);
- результати навчання учнів (внутрішнє оцінювання);
- отримання інформації про розвиток системи освіти в цілому шляхом збору різних даних про діяльність закладів освіти (зовнішнє оцінювання);
- отримання інформації про результати досягнень в окремих аспектах освітнього процесу (зовнішнє оцінювання).

До внутрішнього оцінювання відносять самооцінку діяльності закладу освіти. Кожен заклад освіти має план проведення внутрішнього оцінювання, який дає змогу провести моніторинг виконання поставлених цілей за певний період. Це оцінювання стосується різних аспектів освітнього процесу: результати екзаменів, педагогічні проблеми стосунків між учителями і учнями, матеріальна сторона життя закладу освіти тощо. Ці аспекти представлені в анкеті, яка доступна в інформаційній мережі кожного закладу освіти. Учні й батьки у довільній формі відповідають на запитання цієї анкети. Впродовж року відповіді учнів та їхніх батьків аналізуються.

Іншим видом внутрішнього оцінювання є оцінювання результатів учнів. У фінській школі учнів не оцінюють в балах до 12 років. Оцінку вважають перешкодою на шляху освітніх досягнень учнів. Кожен учень прогресує в своєму темпі. В початковій школі батьки дитини отримують інформацію про її успіхи двічі на рік. Оцінок немає, але є опис досягнень дитини. Вже в початковій школі учитель вчить дитину самооцінці, вчить розуміти свої здібності, мобілізувати свої ресурси, щоб досягти хороших результатів навчання. Оцінки в балах з'являються в 6 класі. Повне незнання предмета оцінюється 4 балами. Це означає, що дитині слід повторно пройти даний курс навчання. Число «4» вибрано не випадково: в фінській системі оцінювання не допускається приниження дитини з допомогою оцінки «0». Різні бали

відповідають певному рівню знань: 7 балів — середній результат, 8 балів — хороший результат, 10 балів — відмінний результат.

В старших класах оцінки ставлять у тих самих балах (від 4 до 10), але змінюється періодичність оцінювання. Його проводять через кожні 6 тижнів у формі залікового тижня (учні пишуть тести впродовж декількох днів). Наприкінці середньої школи учні мають підтвердити свої досягнення зі змісту 2/3 навчальних занять предмету, щоб отримати сертифікат про закінчення середньої школи. Під час цих екзаменів застосовують іншу шкалу оцінок (від 0 балів — «незадовільно» до 7 балів — «відмінний результат»). У випадку невдачі і отримання 0 балів учні мають можливість повторити вивчення дисципліни або в певні строки скласти екзамен ще раз.

Одне з основних завдань зовнішнього оцінювання — отримати інформацію про розвиток системи освіти загалом шляхом збору різних даних про діяльність закладів освіти. Це дані, які охоплюють найважливіші аспекти освітніх результатів за початковий рік, і дані, які відображають стан системи освіти в різних освітніх галузях [2].

Також завданням зовнішнього оцінювання є отримання інформації про досягнення в окремих аспектах освітнього процесу. Це результати порівняльного оцінювання на державному й міжнародному рівнях. Проводиться аналіз і оцінювання конкретних окремих секторів (наприклад, загальноосвітніх шкіл) або предметних галузей. Заклади освіти, які беруть участь у програмі державного оцінювання, отримують детальну інформацію про цілі, строки проведення і результати оцінювання. Основними принципами організації оцінювання закладів освіти є чіткі критерії оцінювання і врахування думки суб'єктів оцінювання.

Таким чином, освіта в Фінляндії є чіткою системою, в якій оцінювання виконує важливу роль. Оцінювання є регулюючим засобом, з допомогою якого збирають всю необхідну інформацію про стан, тенденції розвитку, результати, які можуть потребувати надалі певної педагогічної корекції. Результати зовнішнього й внутрішнього оцінювання публікують у друкованому варіанті і в мережі Інтернет. Інформацію про результати оцінювання використовують вищі органи управління

освітою для стратегічного розвитку освіти в країні і проведення освітніх реформ та педагогічні колективи, окремі вчителі для удосконалення своєї діяльності. Особливо слід відзначити мотивуючу функцію оцінювання досягнень учнів у школі Фінляндії, яка акцентує увагу на тому, що знає і вмє робити учень. Оцінка досягнень покликана формувати позитивний образ учня, перш за все для нього самого. Це буде стимулювати його до виконання нових навчальних завдань. Оцінка при цьому втрачає змагальний характер, вона стає стимулюючим засобом. За такої форми оцінювання стрес і тривога в класі зводяться до мінімуму. Відсутність стандартизованих тестів і екзаменів до закінчення основної школи дає можливість учителям помірно й позитивно застосовувати оцінки, ставлячи за мету, перш за все, навчити дітей самостійно вчитися і оцінювати свої досягнення.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вокер Т. Як навчають у Фінляндії. Найкраща шкільна освіта. К.: КМ-Букс, 2019. 232 с.
2. Луговская И.Р. Школьное обязательное образование Северных стран. Архангельск: Изд-во ПГУ, 2001. 96 с.
3. Hanna-Mari Sarlin. Finland. 2007. URL: http://www.european-agency.org/site/themes/assessment/docs/indexed_reports/finland.doc
4. Помогайбо В. Філософія успішної фінської освіти. *Філософія освіти. Philosophy of Education*. 2018. № 2(23). С. 270-282. URL: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2018-23-2-270-282>

Жила Т. І.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови та методики її навчання
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини*

ОСВІТНЯ ПРАКТИКА У ФІНЛЯНДІЇ І НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: СПІВРОБІТНИЦТВО У ГАЛУЗІ ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ РЕФОРМ

Для ефективної організації навчального процесу потрібен системний підхід, який врахує весь комплекс заходів та проблем, зокрема навчально-методичне та технічне забезпечення освітнього середовища, кваліфіковану підготовку та перепідготовку науково-педагогічних працівників, нормативно-правову базу освітнього процесу. Одним із потенційних векторів руху в цьому напрямку є обмін досвідом освітян на міжнародному рівні: спеціалізовані вебінари, тренінги, програми стажувань та підвищення кваліфікації.

Система освіти Фінляндії викликає велику зацікавленість.

У період з 29.11.2021 р. по 04.12.2021 р. ми мали можливість взяти участь у виїзному семінарі в рамках наукового стажування «Особливості фінської системи освіти», який проходив на базі Західно-Фінляндського коледжу.

Метою стажування було опанування підходів в організації освітнього процесу у закладах освіти Фінляндії та підвищення рівня кваліфікації на основі кращих міжнародних практик та інновацій. Візити до освітніх закладів різного рівня надали можливість сформулювати уявлення про систему освіти Фінляндії.

А під час платформи «Освіта України 2021: стратегічні цілі в дії» Міністр освіти і науки України Сергій Шкарлет зауважив, що ключовим завданням МОН у 2021 році є продовження реформи системи загальної середньої освіти відповідно до Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту» та Концепції

«Нова українська школа». Цьогоріч розпочато пілотування реформи «Нова українська школа» на наступному рівні – на рівні базової середньої освіти [1].

Міністр підкреслив, що реформа НУШ тісно пов'язана з децентралізацією. У цьому напрямі важливим є завдання з формування спроможної освітньої системи та ефективної мережі закладів загальної середньої освіти в територіальних громадах. З цією метою МОН опрацьовує зміни до законодавства.

Окрім цього, С. Шкарлет зазначив, що у 2021 році важливими є наступні кроки:

- забезпечення професійної орієнтації учнів;
- створення шкіл при дитячих лікарнях;
- розширення державно-приватного партнерства;
- реалізація програми «Спроможна школа для кращих результатів»;
- реалізація завдань, визначених Указом Президента «Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у Новій українській школі».

Під час заходу Міністр освіти і науки назвав цілі у сфері діджиталізації на 2021-й та наступні роки:

- затвердити Концепцію цифрової трансформації освіти і науки України;
- продовжити розвиток платформи «Всеукраїнська школа онлайн»;

реалізувати вступ до закладів вищої освіти на порталі «Дія» та онлайн-механізм із відстеження та моніторингу працевлаштування випускників українських ЗВО [1].

Також 10 грудня 2021 року відбулася зустріч Міністра освіти і науки України Сергія Шкарлета з Надзвичайним і Повноважним Послом Фінляндської Республіки в Україні пані Пяйві Лайне.

На зустрічі було обговорено актуальні питання двостороннього українсько-фінляндського співробітництва у контексті реалізації проекту підтримки Фінляндією реформи української школи «Навчаємося разом» та окреслено подальші спільні кроки у цьому напрямі.

Міністр зазначив, що «фінський досвід є взірцем для шкільної реформи в Україні, з яким пов'язано багато елементів реформи “Нова українська школа”. Реформа НУШ – це одна із ключових реформ Міністерства. Уже в цьому році розпочато апробацію Державного стандарту базової середньої освіти в 5-х класах 143 закладів загальної середньої освіти, а також працює онлайн-інструмент “Всеукраїнська школа онлайн”, який об'єднує понад 6 тис. користувачів із більш ніж 110 країн світу. Також триває впровадження реформи професійної освіти, яка має на меті зробити професійну освіту привабливою для учнів, престижною серед абітурієнтів і затребуваною суспільством та відповідною потребам ринку праці [2].

Міністр також відзначив важливість розвитку українсько-фінляндського співробітництва, адже Фінляндія впродовж останніх років є надійним другом і партнером у впровадженні освітніх реформ в Україні.

Пані Пяйві Лайне зазначила, що Україна для Фінляндії є теж одним із ключових партнерів. [2].

І це чудово, адже система освіти в Фінляндії вважається однією з найкращих в світі. У різноманітних рейтингах з оцінки освіти та розвитку людських ресурсів ця країна перебуває на найвищих місцях.

Основна мета освітньої політики Фінляндії полягає в наданні якісної освіти усім, незалежно від віку, місця проживання, майнового стану, статі або рідної мови.

Організаційно фінська система освіти не дуже відрізняється від інших європейських систем, але деякі принципові речі роблять її такою особливою та успішною. Це – усвідомлення цінності освіти в суспільстві, повага та довіра до вчителів. В центрі уваги навчальних процесів – рівні можливості, професійні вчителі та підхід, зорієнтований на учнів, їхню особистість, креативність, моральність [3].

Наріжними каменями освіти у Фінляндії є віра у важливість освіти; універсальна та безкоштовна освіта, з безкоштовним харчуванням учнів; автономія на всіх рівнях; відсутність глухих кутів у системі; фокус на навчанні, а не керуванні учнем; оцінювання успішності учнів має стимулюючий та підтримуючий характер; відсутні національні тестування успішності, рейтинги шкіл, інспектування роботи вчителів; муніципалітети та школи наділені значними повноваженнями [3].

Професія вчителя у Фінляндії престижна та користується повагою громадян. Зарплата вчителів на 10-20% вища, ніж середня по країні і становить в середній школі 3-4 тисячі євро в місяць. Навантаження вчителів становить від 16 до 24 годин на тиждень залежно від типу закладу та предмету. Усі вчителі зобов'язані щорічно проходити тижневі курси підвищення кваліфікації зі збереженням зарплати. Приблизно половина дорослого населення бере участь у навчальних програмах для дорослих [3].

Отже, система освіти Фінляндії викликала у нас велику зацікавленість в ході стажування, а все побачене – захоплення. Розглянувши сучасну систему освіти Фінляндії, можна зробити висновок, що завдяки системній політиці держави, країна зробила суттєвий прорив в галузі освіти. Маємо надію, що система освіти України використає позитивний досвід фінської системи освіти та продовжить його впровадження.

Без сумніву, отримана інформація, здобуті знання та досвід будуть використані нами у подальшій роботі, в організації та забезпеченні процесу підготовки фахівців для національної школи в рамках проєкту НУШ.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. <https://mon.gov.ua/ua/news/klyuchovimi-zavdanniyami-2021-roku-ye-prodovzhennya-reformi-nova-ukrayinska-shkola-ta-podalsha-didzhitalizaciya-sergij-shkarlet-pid-chas-platformi-osvita-ukrayini-2021-strategichni-cili-v-diyi>
2. <https://mon.gov.ua/ua/news/finska-pidtrimka-reformi-ukrayinskoyi-shkoli-sergij-shkarlet-zustrivsyaz-nadzvichajnim-i-povnovazhnim-poslom-finlyandskoyi-respubliki-v-ukrayini-pani-pyajvi-lajne>
3. <https://pon.org.ua/novyny/5682-osoblivost-sistemi-osvti-fnlyandyi.html>

ЕМПАТІЯ – НОВИЙ ВИКЛИК В ОСВІТІ

Наразі ми знаходимося на перехідному етапі створення системи освіти відповідно до європейських стандартів. Освіта в Україні вже має структуру європейського типу і включає дошкільну освіту, загальну середню освіту, позашкільну освіту, професійно-технічну освіту, вищу освіту, післядипломну освіту, аспірантуру, докторантуру, самоосвіту. [1]

Відомо, що основна частина Нової української школи було запозичена саме з Фінляндії. Проте існує одне упущення, яке не дозволяє нам повністю ототожнити нашу систему освіти та фінську.

Першою зупинкою нашої експедиції був заклад дошкільної освіти. Що цікаво: діти мають можливість відвідати дитсадок вже з 9 місяців. Для цього створено всі умови і надано всі необхідні засоби для догляду за малюками: у закладі існують окремі кімнати для сну, ігор, переодягання та вбиральні з усіма необхідними речами. Варто зазначити, що будівлі від 1960-го року вважаються застарілими, тому вони підлягають повному оновленню. Як результат, основна частина дитячих садочків – нові, з сучасним обладнанням для розваг та навчання.

Але зовсім не це є секретом успіху фінської системи освіти. Основною цінністю залишається людина та суспільство, а взаєморозуміння та взаємоповага стали ключовою метою для випускників шкіл та садочків. Цього можна досягти шляхом надання базових понять емпатії. Як зазначив Д. Гоулман у свої книзі «Емоційний інтелект»: «Емпатія ґрунтується на самосвідомості. Чим глибше ми усвідомлюємо власні емоції, тим краще нам вдається читати почуття інших людей » [2, с.180]. Саме тому першою метою для груп раннього розвитку є розуміння власних відчуттів. Вихователі мають у себе на ший набір із зображеннями різних емоцій. Час від часу вони просять дітей показати за допомогою карток, що ті

відчувають в результаті тої чи іншої гри. Звичайно, не завжди малеча в такому юному віці (0-2 років) може розуміти, що від неї хочуть, проте її вибір підсвідомо буде ближче до її відчуттів.

Наступним кроком у саморозумінні стає аналіз власних дій. Він не базується на зауваженнях та похвалі вихователів чи вчителів, на приємних словах чи прикладах інших особистостей. Застосовується «Принцип світлофора»: поряд з картками - емоціями є кружечки трьох кольорів: червоний, жовтий та зелений. За кожен вчинок дитина отримує «фідбек» у вигляді «сигналу світлофора». Частіше всього – зелений і зовсім рідко – червоний. Саме в цей час і формується самооцінка на основі власних дій, а не суджень зі сторони.

Той самий «Принцип світлофора» використовують і в оцінюванні ступеню розлюченості для учнів старших та середніх груп. Але це відбувається зі сторони працівників та батьків. До речі, з батьками проводиться «майтер-клас», на якому вони і отримують знання про ознаки «червоного/жовтого/зеленого» ступеню емоцій та шляхи заспокоєння.

У середній та старшій групах вже постає нова задача – навчити розуміти інших. З цією метою Міністерство освіти надає книжки та плакати, в яких головні герої навчають не ігнорувати почуття інших та допомагати. Також на стінах можна побачити нестандартні «Правила поведінки». Там відсутні звичні нам картинки з розетками та пожежами. Натомість можна побачити наступні: «Не залишати дитину гратися саму», «Не бити, не ображати інших», «Якщо хтось плаче - треба обняти та поспівчувати», «Якщо потрібна допомога – допомагаємо» тощо. Таким чином діти навчаються існувати у соціумі, можуть взаємодіяти один з одним та не виділяють «кращих/гірших» за себе.

Більш того, у старших групах дітям пропонують вирішувати емпатичні задачки. Їм показують картинки людини з емоціями, а вони пропонують варіанти допомоги. Вихователі впевнені: зовсім неважливо, наскільки гарно діти вміють читати або писати після дитсадочку, проте найважливіше – аби вони вирости достойними особистостями.

Бажання «побути наодинці» також ніхто не ігнорує. Якщо людина відчуває, що їй це необхідно – вона має на це право. З цією метою в дитсадках є окрема кімната з килимом, диваном та подушками, де дитина може перебувати скільки завгодно і самотійно гратися, читати чи просто бути. Але ні в якому випадку не можна там залишати дитину з червоним ступенем розгніваності! Тоді працівники роблять все, щоб заспокоїти, а вже потім можна залишати. Цікаво та досить кумедно було побачити там наступні рекомендації для вивільнення негативних емоцій: побити подушку, помалювати чорним маркером на папері, пожмакати газету або прокричати в туалет і змити. Я впевнена, деякі учасники проєкту занотували собі декілька з них. У шкільних класах для усамітнення стоять непрозорі екранчики, які вчитель ставить біля парти за потреби.

Отже, на даному етапі Україна дійсно має низку схожих рис з фінською системою освіти. Ми поставили нові парти для учнів молодших класів, придбали інтерактивні дошки, принтери, комп'ютери, іграшки тощо. Але нам не вистачає основного – фінських викладачів, вчителів, і ставлення до них з боку суспільства. Я вважаю, окрім навчання емпатії у садочку та школі, основною дисципліною у професійній підготовці вчителів має бути саме курс розуміння і оцінювання власних дій та відчуттів. Коли ми навчимося контролювати власні емоції, ми зможемо знайти підхід до дітей та підлітків. Важливо зрозуміти: це не вони інші, це ми – такі самі, як всі.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національна система освіти <https://ukrlawcouncil.org/naczionalna-systema-osvity/#:~:text=Освіта%20в%20Україні%20має%20структуру,%2C%20аспірантуру%2C%20докторантуру%2C%20самоосвіту>
2. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Львів: Віват, 2020. – 512 с.

ОСОБЛИВОСТІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ФІНЛЯНДІЇ

Система освіти у Фінляндії спрямована на те, аби виплекати щасливу й цілеспрямовану особистість, готову як до життя у специфічних географічно-кліматичних умовах країни, так і до викликів сучасного світового інформаційного суспільства. З огляду на це, важливою постає роль учителя, зокрема й іноземних мов, який і сам повинен володіти тими особистісними та професійними якостями, які розвиває в учнів та щодня реалізує у своїй професійній діяльності.

Аналіз наукових публікацій засвідчив, що наразі підготовка майбутніх учителів у Фінляндії ґрунтується на таких основоположних принципах:

- учителі повинні мати ґрунтовні знання актуальних досягнень науки з предмету, який вони викладають, а також володіти сучасними досягненнями методики викладання предмету. Крім того, міждисциплінарні зв'язки предмету викладання і педагогіки повинні формувати основу для опанування методів і технологій навчання, які можна адаптувати відповідно до потреб конкретного учня;

- педагогічна освіта повинна бути предметом вивчення і дослідження, зокрема вартує уваги ефективність та якість педагогічної освіти, що впроваджується по-різному у різних культурних контекстах;

- метою професійної підготовки постає засвоєння майбутніми вчителями дослідницько-орієнтованого ставлення до своєї професійної діяльності, тобто студенти повинні навчитися аналітично й неупереджено підходити до своєї роботи, робити висновки на основі власних спостережень та досвіду, систематично розвивати освітнє середовище [2, с. 4–5].

Зміст професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у Фінляндії представлено теоретичними і практико-орієнтованими дисциплінами, спрямованими на навчання відповідної іноземної мови (фінської або шведської, залежно від регіону країни; англійської; німецької або російської; іншої іноземної мови на вибір студента) у загальній середній та профільній школах. Підготовку вчителя іноземних мов до роботи у закладах середньої освіти Фінляндії характеризують високі вимоги до кваліфікації майбутнього педагога, особливий підхід до розробки освітніх програм професійної підготовки, орієнтація на практику, вміння включати предмет освітньої галузі «Іноземна мова» в інтегроване освітнє середовище школи тощо. У зміст освітньої програми підготовки вчителів зазвичай включені курси, що охоплюють лінгвістичні дисципліни («Практична фонетика», «Лексикологія», «Академічне письмо» тощо) та методику навчання іноземної мови. Головний акцент зроблено на індивідуально-творчу спрямованість навчання. Освітній процес побудовано так, що більшу частину часу студент займається дослідницькою діяльністю. Педагогічна практика в рамках таких освітніх програм є інтегральною складовою професійної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов, у процесі якої студенти поступово просуваються від спостереження за процесом навчання у закладі середньої освіти до активної педагогічної діяльності у тісній співпраці з учителем-наставником [1, с. 19–21].

Загалом, процес професійної підготовки вчителів іноземних мов у Фінляндії спрямовано на формування їхньої готовності до професійної діяльності, зокрема розвиток таких компетентностей, як проектувальні, адаптаційні, організаційні, мотиваційні, комунікативні, уміння контролю і самоконтролю, пізнавальні, допоміжні [3, с. 5]. На особливу увагу заслуговує останній пункт у переліку, який включає вміння співати, малювати, грати на музичному інструменті, бажання займатись спортом тощо.

У ширшому сенсі, майбутні вчителі іноземних мов у процесі професійної підготовки повинні набути й таких особистісних та громадянських компетентностей: критичне мислення та вміння вчитися, культурна компетентність

(вміння самовиражатися та толерантно сприймати оточуючих), здатність правильно організовувати робочу й приватну рутину; інформаційна й технологічна компетентності, здатність підтримувати сталий суспільний розвиток, підприємницька компетентність, мультиграмотність. Як бачимо, особливого значення у професійній підготовці майбутніх учителів іноземних мов у Фінляндії набуває інтегральна компетентність, а також ті компетентності, які в освітніх системах інших країн поки що знаходяться на другорядних ролях, зокрема три останні компетентності з вищеперерахованих.

Загалом, на основі аналізу наукової літератури, освітніх програм та власного досвіду відвідання фінських освітніх закладів різного рівня можемо зробити висновок, що особливості компетентнісного підходу до підготовки вчителів іноземних мов у Фінляндії зумовлюються факторами, які формують світогляд та психотип фінської нації, зокрема концепцією «щастя», мінімалізмом, довірою, професіоналізмом тощо, а також сучасними глобальними чинниками, зокрема мультиграмотністю, сталим розвитком та критичним ставленням до об'єктивної дійсності. Комбінація ж означених факторів формує такий підхід до підготовки вчителів та їхньої подальшої професійної діяльності, який дозволяє понад 90 % з них стверджувати, що вони загалом задоволені своєю роботою та готові навчати й виховувати щасливих і гармонійних особистостей.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Kantelinen R., Pollari P. Foreign language education at the primary level in Finland R. Kantelinen. Seminar Papers on Early Foreign Language Education. University of Joensuu. Bulletins of the Faculty of Education. 2008. P. 19–21. URL: http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-219-188-5/urn_isbn_978-952-219-188-5.pdf
2. Базелюк Н. Розвиток системи педагогічної освіти у Фінляндії в історичній перспективі. 2012. С. 4–5. URL: https://www.researchgate.net/publication/293620385_Rozvitok_sistemi_pedagogicnoi_osviti_u_Finlandii_v_istoricnij_perspektivi.
3. Руднік Ю. Іншомовна освіта вчителів Фінляндії. 2015. С. 5. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3201/1/Rudnik_Y_VPP_13_FLMD_PI.pdf

ФІНСЬКА СИСТЕМА ОСВІТИ

Зараз багато уваги приділяється зарубіжному досвіду, у тому числі і в освіті. Система освіти Фінляндії займає перше місце за показником рівня знань, кількістю дітей, які люблять читати, друге місце – у сфері природничих наук, п'яте – в галузі математики. Завдяки науковому стажуванню за темою «Особливості фінської системи освіти», яке відбувалося на базі Західно-Фінляндського Коледжу міста Гуйттінен ми мали можливість відвідати фінські заклади освіти різних рівнів. Звичайно це не характеризує абсолютно всі навчальні заклади, але дає можливість скласти загальне уявлення.

Здається, ніхто не буде заперечувати, що перші роки дитини мають великий вплив на те, якою особистістю вона стане в майбутньому, тому дуже важливо щоб ці роки діти провели в комфортній атмосфері, яка навчить їх основам комунікації з оточенням.

Саме в цьому і полягає одна з основних функцій фінських дошкільних навчальних закладів. В місцевих садочках немає єдиної програми, але вони всі базуються на принципах любові, поваги і відносної свободи дій.

Перебування там дає дитині можливість навчитися виражати свої емоції та взаємодіяти з колективом, що в перспективі безумовно впливає на її подальше навчання вже в школі. Це можна порівняти з нашими дитячими садками, які в більшості своїй вчать дітей бути слухняними і зручними, не надто заглиблюючись у переживання самої дитини, не приділяючи увагу її вмінню взаємодіяти у колективі без шкоди для власного емоційного стану. Тому перші роки в школі дитина витрачає на те, щоб навчитися працювати в колективі. Якщо в неї не було ніяких попередніх навичок, то це може стати причиною, через яку не вдасться

наладити контакт з однокласниками і дитина не зможе нормально навчатися всі наступні роки.

Також в садочках Фінляндії велика увага приділяється розвитку творчих здібностей дитини, дітей вчать писати і рахувати, але це не є примусовим. Основна мета для вихователів садочка – зробити так, щоб дитина була щасливою.

У початковій школі діти навчаються, як правило, з 1 по 6 клас, в середній – з 7 по 9 клас, а у старшій школі – з 10 по 12. У списку обов'язкових предметів є: математика, фінська, шведська та англійська мови, малювання, музика та інші предмети. З 16 років учні переходять у старшу школу, яку закінчують через три роки. У більшості старших шкіл Фінляндії існує два відділення: академічне та професійної майстерності.

Школа у Фінляндії відрізняється від українських шкіл більшою свободою як для вчителів, так і для учнів. Свобода стосується і навчального процесу, і зовнішнього вигляду та поведінки. Вчитель виконує роль наставника. Немає суворого дрес-коду, жорстких меж поведінки, зверхнього ставлення до учнів. Учитель користується повною незалежністю та свободою у виборі відповідних педагогічних методів, прийомів та засобів під час навчального процесу. Але такий підхід вимагає високого рівня самоорганізації і самодисципліни. Виникають і певні труднощі при переході з молодшої школи до середньої. В молодшій школі оцінки відсутні.

При переході до середньої школи предметів стає менше. Всі вони мають практичне спрямування. І вже з'являються жорсткіші вимоги до рівня підготовки та оцінки. Цей перехід викликає певні хвилювання у школярів та їх батьків.

Зараз в Фінляндії існують одночасно дві паралельні системи вищої освіти – університети та політехніки. Навчання триває 3-4 роки та включає обов'язкову практику. У Фінляндії можна отримати ступінь бакалавра (3-4 роки), магістра (2 роки), доктора наук (3 роки навчання). Бакалаври освоюють загальні знання за фахом, магістри – поглиблено вивчають обрану галузь або предмет, а претенденти в доктора наук – багато працюють разом з професорами університетів над проектами та паралельно самостійно пишуть докторську роботу. Диплом видається

тільки тоді, коли студент набирає певну кількість кредитів. Предмети і семестри, коли їх вивчати, студенти обирають самостійно. Єдиних правил, що регламентують прийом абітурієнтів до закладів вищої освіти, немає: це самостійно регламентується навчальними закладами. Профорієнтаційну роботу у закладах вищої освіти проводять окремі підрозділи, викладачів до цього процесу не залучають.

Для школярів і студентів створені всі необхідні умови. Для громадян Фінляндії навчання у системі вищої освіти є безкоштовним. Викладання в фінських закладах вищої освіти ведеться фінською та/або шведською мовами. Ряд предметів може викладатися англійською.

Все це зумовлює високу якість системи освіти у Фінляндії. Її перевагами є взаємодія, співпраця учнів, батьків та вчителів, проблемно-орієнтоване навчання, рівні можливості для всіх дітей. Більшості українських закладів освіти, на жаль, ще не скоро зможуть досягти такого рівня матеріального забезпечення, як ми бачили у Фінляндії. Але певні підходи до організації навчання ми могли б застосовувати в організації навчального процесу.

ОСОБЛИВОСТІ ФІНСЬКОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

В останні роки зростає інтерес до проблем організації освіти в Україні. Сучасні реформи в українській системі освіти тільки набирають свої оберти і відбуваються одночасно з глобальними змінами у світі. Хорошим прикладом наслідування для України є Фінляндія, яка демонструє протягом кількох останніх років високі показники якості освіти та отримала всесвітнє визнання й найвищі позиції в різних рейтингах.

Можна виділити кілька основних, на мою думку, особливостей сучасної фінської освіти:

1. «Освіта – пріоритет національної політики» – це головне гасло Фінляндії, суть якого полягає в тому що фіни високо цінують освіту і вірять у її важливість як основного чинника успіху країни і водночас їхня віра є частинкою самосприйняття і національної самосвідомості [2].
2. Другий лозунг не менш важливий – це: «освіта для усіх протягом усього життя», зокрема освіта для дорослих. Фінляндія має багаторічний досвід в організації навчання дорослих і відсоток учасників у ньому досить високий. Дана політика навчання підвищує продуктивність праці, надає можливості отримання безперервної освіти та можливість вирішувати проблеми трудового життя [2].
3. Безкоштовність. Кожна дитина чи молода людина отримує безкоштовно обіди, зокрема органічна і екологічно не шкідлива їжа (у тому числі вегетаріанська), тобто з дитинства дітей привчають харчуватися здоровою їжею; також безкоштовно ((надається за кошти муніципалітетів та держави) діти відвідують музеї, отримують канцелярське приладдя, ноутбуки і планшети; у вищій освіті також існує значна фінансова та соціальна підтримка студентів з боку держави (надання фінансової допомоги чи субсидій).

4. Рівність: фінська система освіти задовольняє потреби різних категорій дітей зокрема і дітей з особливими освітніми потребами та забезпечує однаковий рівень надання освітніх послуг незалежно від соціального статусу сім'ї або регіону навчання [3, с. 133].

5. Відносна автономність для учнів. Домашні завдання можуть задаватися їм на цілий тиждень, видаватися учневі у понеділок, залишаючи йому свободу дій та вибору прийнятного часу на його виконання.

6. Добровільність: вчатьс я ті, хто хоче вчитися. Вчителі заохочують учнів до навчання, але вчитися не заставляють, якщо він не хоче (або не може) вчитися, його орієнтують на майбутню професію [3, с. 134].

Отже, аналізуючи головні особливості фінської освіти ми бачимо, що найвищою цінністю держави є дитина. Разом з тим, у системі освіти Фінляндії за кілька останніх років відбувся величезний прорив, який насамперед був зумовлений тим, що для фінів освіта – це пріоритет національної політики. Якщо порівнювати українську освіту з фінською, то Фінляндія повинна бути орієнтиром для нас. Безумовно, на шляху України є звичайно багато перешкод і не вирішених проблем у сфері освіти, тому Україна повинна знайти свій шлях вдосконалення, спираючись при цьому на найкращі освітні системи у світі.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Уокер Т. Финская система обучения: Как устроены лучшие школы в мире / Т. Уокер – Москва: «Альпина Диджитал», 2017. 130 с.
2. Образование в Финляндии: Ключ к успеху нации [Електронний ресурс]. – https://drive.google.com/drive/folders/19qxrKowB6UPr_ysHpP5wDvyEFEOBAmHQ
3. Реформування і модернізація освітніх систем країн світу ХХІ століття: монографія / за наук. ред. О. І. Шапран. Переяслав-Хмельницький, 2018. 384 с.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) протягом останніх двох десятиліть досить часто перекликається із розвитком освіти загалом та навчання зокрема. Розвиток технологій ставить нові вимоги до освітнього досвіду, а також, що не менш важливо, веде до збільшення використання інформаційних технологій під час навчання учнів загальних середніх освітніх закладів і студентів закладів вищої освіти будь-якого рівня акредитації. Ще в далеких 1970-х роках почали привертати до себе увагу дискусії про майбутнє освітніх систем до можливостей, які надають ІКТ. І з початком нового тисячоліття, ІТ відігравали все більш центральну роль майже у всьому майбутньому плануванні навчальних програм. Фінляндія була одна із перших країн, хто взяв активну участь у цьому розвитку, розробивши спеціальну стратегію інформаційного суспільства в середині 1990-х років, використовуючи ІТ в навчанні, і спробували прискорити розвиток інформаційного суспільства. Це призвело до появи такого поняття, як дистанційне навчання деякий час потому.

«Фінляндія була на першому місці у порівнянні з іншими країнами за оцінками результатів навчання вже майже десять років. Фактори, які призвели до цього успіху, не однакові, проте вони саме ті, які утримають нас на вершині протягом наступних десяти років. ... І щоб Фінляндія зберегла позиції лідера в країні освіти, школи повинні різноманітно використовувати можливості, які надають ІКТ...» (Національний план за Навчальне використання інформаційно-комунікаційних технологій, 2010)" [4]

Саме тому, поява хвороби COVID-19 у 2020 році та переведення закладів освіти на будь-якому рівні на дистанційну форму навчання, не стала на заваді активного та успішного фінського навчання.

Під час карантину установи в основному покладалися на апаратне та програмне забезпечення, що надаються міжнародними ІТ-компаніями. Наприклад, значна кількість занять у дистанційній формі, різноманітні відеоконференції та подача завдань відбувалися з використанням програмного забезпечення Google і Microsoft. Також освітяни та учні користувалися електронними навчальними середовищами фінських освітніх технологічних компаній. Більше того, Фінське національне агентство освіти зібрало ресурси для підтримки онлайн-освіти, і розробило інформаційний онлайн-центр, щоб направляти вчителів, як адаптуватися та адаптувати звичайну практику до нових викликів сучасності.

Згідно з навчальними матеріалами видавців, кількість користувачів навесні 2020 року в той же час, що і кількість заявок у їхніх службах була в рази вищою, ніж у типовий навчальний рік. [1]

Це пов'язано з високою професійною майстерністю вчителів та інвестиціями суспільства в освіту та цифровізацію. Думка про те, що дистанційна освіта працює добре, враховуючи обставини було відзначена вчителями та викладачами, учнями та студентами у численних фінських звітах та дослідженнях.

Початкове спостереження полягає в тому, що ті учні або студенти, з якими школа чи заклад вищої освіти контактували частіше і які отримували більше навчання в режимі реального часу, ймовірно, були б більш позитивними у їхній оцінці періоду дистанційної освіти. Наприклад, опитування, проведене Фінською батьківською лігою, вказує на те, що своїм активним підходом, вчителі могли б підтримати мотивацію та подолання проблем у сім'ях та особистих проблем дитини. [4]

Більшість учнів базової освіти мають обширний доступ до цифрових пристроїв. Попередні результати свідчать про те, що більшість учнів базової освіти у Фінляндії мали цифровий пристрій, який вони використовували як засіб для освіти під час дистанційного навчання. Хоча було зроблено все можливе для використання

цифрових засобів для організації дистанційної освіти, деякі проблеми, пов'язані з ІКТ, наприклад, пристрої та підключення до інтернету, де-не-де все ще зберігаються.

Також виявляється, що в базовій та вищій освіті лише половина вчителів мають робочий телефон, тоді як такі сервіси обміну миттєвими повідомленнями, як WhatsApp тощо, відігравали вирішальну роль у спілкуванні між вчителями та учнями, викладачами та студентами.

Загалом, фінські заклади вищої освіти не постраждали від дистанційного навчання. Відповідно до спостережень Фінського національного агентства освіти, більшість студентів вважають, що дистанційне навчання пройшло добре, а також цифрове навчання навчило їх новим навичкам. Вчителям також вдалося урізноманітнити своє навчання у складній ситуації. [1]

Ряд різних звітів та попередніх досліджень показують, що, хоча дистанційне навчання було позитивним досвідом для більшості учнів, воно також вимагало механізмів підтримки, і учні повинні були навчитися працювати самостійно та стати самокерованими. Для деяких дітей та молодих людей із сенсорною гіперчутливістю, діагнозами нейропсихологічного спектру та шкільною тривогою дистанційне навчання було надзвичайно позитивним досвідом. [1]

Проте, виник також і негативний вплив дистанційного навчання на психологічний стан учнів та студентів та підвищення рівня стресу, що відзначається всіма респондентами. В першу чергу, через пандемію COVID-19 багатьом студентам та учням у всьому світі та у Фінляндії зокрема, довелося перейти від очного викладання до системи онлайн-навчання в середині семестру, що боляче вразило їхню умотивованість в навчальному процесі. Проблеми з психічним самопочуттям залишаються найбільшою перешкодою для академічних досягнень. Це може погіршити мотивацію, увагу та соціальну взаємодію студентів, які є основною причиною успіху студентів у навчанні. [2, 171-177]

Окрім цього, під час карантину та дистанційного навчання у студентів виникає занепокоєння, тому що всі були змушені залишатися вдома, а всі навчальні платформи перейшли у віртуальний формат в обов'язковому порядку. Студенти

втратили зв'язок із присутністю людини, тому це впливає на них розумово та емоційно.

COVID-19 також викликав у студентів боротьбу за те, щоб підтримувати хороший результат у навчанні, яке зазвичай проводилося віч-на-віч. Рішучість зберегти відмінний результат викликає у них незвичайний стрес, що також призводить до серйозних морально-психологічних травм. Через вплив вірусної хвороби COVID-19 на їхню продуктивність, надмірний стрес і депресія серед студентів також пов'язані зі збільшенням самотравм і спроб суїциду. Рішення, прийняте більшістю урядів у всьому світі, щоб запобігти масовому розповсюдженню та смертям, спричинило психологічний вплив на громадськість. [2, 171-176]

Таким чином, варто підсумувати, що у світлі міжнародних та фінських звітів та досліджень минулої весни складний період дистанційної освіти пройшов відносно добре за виняткових обставин. У майбутньому передумови успішної дистанційної освіти, ймовірно, включатимуть більше можливостей для взаємодії як у школах, так і в навчальних закладах, а також більше навчання в режимі реального часу, що також має підвищити взаємодію та почуття спільноти, до яких вимагають учні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Distance education in Finland during the COVID-19 crisis Initial observations // Finnish National Agency for Education URL: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/distance-education-in-finland-duringcovid19_initial-observations.pdf
2. Chang, J. H., Yuan, Y. X., & Wang, D. // Mental Health Status and Its Influencing Factors among College Students during the Epidemic of COVID-19. Journal of Southern Medical University. 2020. 171-176 p.
3. Government adopts resolution on local and regional recommendations to prevent the spread of COVID-19 // Ministry of Education and Culture. 2020. URL: <https://minedu.fi/en/-/1271139/government-adopts-resolution-on-local-and-regionalrecommendations-to-prevent-the-spread-of-covid-19>

4. Angela Owusu-Boampong, Carl Holmberg. Distance education in European higher education – the potential Finland case study // International Council for Open and Distance Education. 2015.
5. URL: https://static1.squarespace.com/static/5b99664675f9eea7a3ecee82/t/5c8658df4e17b679457b4cf2/1552308450368/ideal_finland-case-study1.pdf

Кирій С.Л.

кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри публічного управління та державної служби Навчально-наукового інституту «Інститут державного управління» Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, м. Харків

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ОСНОВА ЖИТТЄВОГО УСПІХУ ОСОБИСТОСТІ

В сучасному динамічному інформаційно насиченому світі «успіх» стає тією категорією, яка все частіше виступає мірилом ступеня досягнення мети діяльнійшої природи людини, та іноді перетворюючись на самоціль, замінює реальну проблему, на вирішення якої вона спрямована. Проте ця категорія все ж носить всезагальних характер та виступає мірилом здатності людини долати життєві виклики та негаразди. Успіх особистості – це комплексна складна категорія, яка сьогодні найчастіше трактується як високий ступінь досягнення результату діяльності людини, що визначається рядом чинників особистісного, ділового та професійного характеру [0, с. 347].

Кожна наука вносить свій вклад у формування теорії «успіху» як всезагальної філософської категорії, надає їй власного змісту, виокремлюючи певні притаманні лише її властивості. Проблема успіху у філософських науках пов'язана з

самовизначенням особистості та пошуком сенсу власного буття, місця людини в оточуючому світі. Концепція «успіху» у психології пов'язана, не скільки з інструментами та засобами його досягнення, стільки з дослідженням його впливу на життєдіяльність людини, емоційну її сторону, становлення особистості як суспільної істоти. В рамках соціології успіх розглядається в контексті соціальних чинників, які сприяють його досягненню та формують успішну особистість. «Успіх» в теорії управління став провідним концептом новітнього напрямку менеджменту – самоменеджменту. У самоменеджменті категорія «успіх» є одночасно метою та інструментом досягнення цілей особистості, тобто виступає в якості засобу мотивації людини. Ця концепція набула широкого поширення в сучасному управлінні, тому в ньому сформувалась «філософія успіху» як набір стратегій, засобів, інструментів, методів та способів мислення людини, здатних привести її до реалізації власних бажань, мрій, планів та задумів.

Ще донедавна «успіх» переважно ототожнювався із розумовими здібностями особистості та здатністю людини ефективно використовувати ситуацію для реалізації власних планів, однак дослідження проведені в останні десятиліття показали, що успіх є складним багатофакторним явищем, провідну роль в якому поряд із зазначеними вище чинниками, відіграє емоційний інтелект як вміння контролювати власні емоції та розпізнавати емоції оточуючих.

Емоційний інтелект в сучасній науці найчастіше ототожнюється зі здатністю мотивувати себе і, незважаючи на труднощі, наполегливо йти до мети, вміння стримувати імпульсивні дії та відкладати задоволення, контролювати свій настрій і не дозволяти стражданням блокувати раціональне мислення, співпереживання й сподівання [2, с. 77]. Сьогодні концепція емоційного інтелекту отримала широке використання в теорії успіху. Однак різні вчені наголошують на різних аспектах, ролі та складових емоційного інтелекту як чинника досягнення успіху людиною. Емоційний інтелект в найбільш загальному сенсі ідентифікується у площині особистих здібностей людини – самоуправління, самосвідомість, соціальна свідомість, управління відносинами [3]. Самоуправління передбачає контроль власних почуттів та поведінки, управління власними емоціями, здоровий спосіб

життя, прояв ініціативи, виконання взятих зобов'язань та адаптація до умов оточуючого світу. Самоусвідомлення розглядається як розпізнавання власних емоцій, як вони впливають на поведінку особистості, усвідомлення власних сильних та слабких сторін, які формують впевненість людини у майбутньому. Соціальна свідомість інтерпретується як здатність людини розуміти емоції та потреби оточуючих членів суспільства, розпізнавати емоційні сигнали в організації та владі. Управління відносинами, пов'язане із здатністю особистості формувати соціальні комунікації та підтримувати соціальні зв'язки.

В науковій картині світу емоційний інтелект представлений щонайменше трьома ключовими моделями:

- модель спроможності (P. Salovey, J. Mayer);
- модель рис (K. V. Petrides, A. Furnham);
- змішана модель (R. Boyatzis, F. Sala) [4].

Модель спроможності базується на чотирьох фундаментальних здібностях, які може набути людина в процесі саморозвитку, пов'язаних з емоціями: розпізнавання емоцій, використання емоцій для поліпшення мислення, усвідомлення емоцій, управління власними емоціями та емоціями інших.

Модель рис, пов'язана із поєднанням самосприйняття та існування емоційностійких рис особистості, які сприяють досягненню життєвого успіху.

Змішана модель розглядає емоційний інтелект як поєднання когнітивних здібностей та особистих якостей таких як оптимізм, мотивація та стресостійкість. Вона включає в себе також підхід з позицій соціального емоційного інтелекту та пропонує п'ять ключових компонентів соціального інтелекту: внутрішньоособистісні та міжособисті вміння, адаптивність, стрес-менеджмент та настрій.

В роботі «Емоційний інтелект» Д. Гоулман [2], спираючись на дослідження П. Саловея та Дж. Масра, пропонує поділяти здібності, що лежать в основі емоційного інтелекту на п'ять категорій: усвідомлення власних емоцій, управління емоціями, самомотивація, вміння розпізнавати емоції інших людей, вміння вибудовувати стосунки.

Усвідомлення власних емоцій є ключовою здатністю людини, яка сприяє досягнення нею успіху, вміння розпізнавати власні емоції необхідно формувати ще на ранніх етапах розвитку особи, коли вона вже здатна виокремлювати себе з поміж інших суб'єктів соціального середовища. Розпізнавання емоцій робить людину захищеною та дає можливість здійснювати їх контроль – підтримувати виникнення та заохочувати позитивно функціональні емоцій, які сприяють руху особистості до мети та регулювати негативно функціональні, які руйнують сформовані структури особистості, що відноситься вже до другої категорії, згаданих вище здібностей – управління власними емоціями.

Джерело виникнення людських емоцій може бути пов'язане з функціонуванням як внутрішніх структур особистості, обумовлених когнітивними та фізіологічними процесами, так і знаходяться за її межами, тобто обумовлені «рухом» особистості у соціальному оточенні. Найбільш часто людські емоції породжені не самою людиною, а її оточенням, що або сприяє досягненню успіху людиною, або стримує її просування до власної мети. В таких умовах можливі два шляхи – людина або намагається вплинути на негативно функціональну поведінку оточення, а оскільки комунікація це двосторонній процес, це спровокує негативні емоції в самої особи; або спробує адаптуватись до них, що теж може викликати в неї негативні емоції. Самомотивація та вибудовування стосунків є категоріями похідними від раніше згаданих, оскільки пов'язані із продукуванням людиною позитивних почуттів. Таким чином, успіх особистості поряд із іншими чинниками в значній мірі залежить від емоційного інтелекту, в основі якого лежить здатність людини розпізнавати та управляти власними емоціями.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кирій С. Успіх як результат самоменеджменту державного службовця. Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2014. Вип. 4. С. 345 – 351.
2. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Харків: Віват, 2019. 512 с.
3. Improving Emotional Intelligence.

URL: <https://www.helpguide.org/articles/mental-health/emotional-intelligence-eq.htm>

(дата звернення 15.12.2021).

4. Brackett M., Delaney S., Salovey P. Emotional intelligence. Yale University.

URL: <https://nobaproject.com/modules/emotional-intelligence>

Молотягін Д.Г.

*Асистент кафедри внутрішніх та професійних хвороб
Харківського національного медичного університету*

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ВТРАЧЕНА ПРОДУКТИВНІСТЬ ЧИ РЕАЛЬНЕ МАЙБУТНЄ

За останні майже 2 роки пандемія Covid-19 охопила всі сфери нашої життєдіяльності. Зокрема призвела до найбільшого за всю історію збою у функціонуванні систем освіти, який торкнувся майже 1,6 мільярда учнів у більш ніж 190 країнах світу [1]. Подібний зрив освітнього процесу найближчим часом матиме серйозні наслідки як в системі освіти, так і за її межами. За прогнозами Організації Об'єднаних Націй, 23,8 мільйона дітей та молодих людей (від дошкільнят до студентів вищих навчальних закладів) можуть у наступному році кинути навчання або опинитися без доступу до освіти.

Найсерйознішою проблемою вищих навчальних закладів вважають скорочення фінансування у зв'язку з кризовою економічною ситуацією, а також скорочення доходів від іноземних студентів [2].

Вже на початку епідемії у закладах вищої освіти України гостро постав ряд питань щодо подальшого освітнього процесу.

1. Неготовність до швидкої зміни формату освіти через відсутність чітких алгоритмів та розуміння, яким чином буде здійснено перехід.

2. Необхідність швидкої перекваліфікації викладачів, оволодіння новими навичками.

3. Більшість педагогічного складу вишів – люди похилого віку, які маюся складнощі в освоєнні сучасної техніки та заходів комунікації і не в змозі самостійно проводити заняття з дому.

4. Відсутність навчальних комп'ютерних курсів для таких викладачів.

5. Відсутність в більшості державних установ необхідного забезпечення технікою (комп'ютери, ноутбуки, планшети, принтери, а також відсутність вільного доступу до мережі інтернет або ж відсутність покриття взагалі (в невеликих містах або селах області).

6. Відсутність якісного актуального контенту, на який би міг посилатися викладач в процесі занять.

Окрім зазначеного, в перші ж місяці дистанційного навчання викладачі зіткнулись новими труднощами:

- відсутність повноцінної комунікації «викладач-студент», що значно знижує прихильність до навчання, а також неможливість адекватного контролю рівня знань студента та його практичних навичок;

- відсутність у студентів можливості контакту з пацієнтами на клінічних кафедрах медичних університетів.

Через неможливість вирішення цих основних проблем в короткий час, всі співробітники вишів дуже швидко відчули на собі наслідки. Особливо молоді викладачі, у яких стало значно більше навантаження і робочих годин:

1. Окрім прискореного освоєння програмного забезпечення (платформи Zoom, Moodle, Google Meet, Microsoft Teams, інструменти Microsoft Office, месенджери Viber, Telegram, WhatsApp, Skype), з'явилась необхідність навчання старшого покоління викладачів, допомога у підготовці та контроль за ходом проведення занять.

2. Адаптація до нового формату викладання – як зацікавити та утримати увагу студентів? як налагодити комунікацію? яким чином здійснювати контроль присутності та оцінку рівня підготовки?

3. Створення актуального тематичного контенту (матеріали / презентації / тестування / ситуаційні задачі) для студентів та заповнення електронних баз за допомогою сучасних інформаційних джерел.

4. Регулярний перерозподіл робочих обов'язків між співробітниками кафедр через підвищення захворюваності та смертності серед викладачів середнього та похилого віку.

5. Постійний додаткова робота, спрямована на підвищення рейтингу кафедри: розробка наукових програм, робочих зошитів, силабусів, електронних підручників та методичних розробок; регулярна участь у вебінарах та он-лайн конференціях, проходження курсів технічного удосконалення; укладення договорів з іншими закладами вищої та середньої освіти; співпраця з іноземними університетами; написання тез та статей; участь із доповідями на науково-практичних та методичних конференціях; регулярні звіти щодо об'єму виконаних робіт. Така висока активність зумовлена питанням підвищеної конкуренції серед кафедр суміжного профілю, оскільки існує ризик зменшення кількості абітурієнтів через політичну, економічну та епідеміологічну ситуацію і, як результат, закриття або об'єднання кафедр.

Вимоги та контроль з боку керівництва зросли, а час на виконання поставлених завдань зменшився. Внаслідок цього педагоги (особливо молодий склад) вимушені значно більше часу проводити в роботі з комп'ютером та іншими електронними пристроями, а також витрачати свій вільний час, що вже протягом першого року почало впливати на їхнє здоров'я. Найчастіше зустрічаються хронічна втома, знижена толерантність до стресів, погіршення зору, а також швидке вигорання, оскільки більшість викладачів мають психотип «людина-людина», а не «людина-машина».

За минулий навчальний рік молодими співробітниками кафедр (як лаборантами і асистентами, так і професорсько-доцентським складом) було проведено колосальну роботу з адаптації і повного переходу на дистанційну освіту. Проте вже з осені 2021 року за умов локального послаблення карантинного режиму виникли нові проблеми, вирішення яких не знайдено і дотепер.

Багато вишів з вересня повернулися до режиму очної освіти, однак більшість іноземних студентів, що повернулись додому під час карантину, не змогли приступити до занять через неможливість повернутися на Україну: закриті кордони, неповний курс вакцинації або неможливість її пройти та через економічні проблеми.

Оскільки виші зацікавлені у іноземних студентах, постало нове питання: у якому форматі проводити заняття? Тут хочу наголосити на тому, що у деяких закладах вищої освіти, зокрема у медичних університетах, наявна система платних відпрацювань. Наприклад, студент має змогу безкоштовно відпрацювати пропущені заняття лише протягом одного місяця.

Розглянемо два варіанти:

1. Проводити навчання в очному форматі. Виникає питання – що мають робити студенти, які пропустять заняття за поважних причин? Платити за декілька пропущених місяців? Або регулярно відпрацьовувати заняття в он-лайн режимі.

Проте вони мають змогу і намір займатися в он-лайн режимі. На підставі чого ми можемо відмовити студенту?

2. Проводити заняття в змішаному форматі – паралельно займатися очно з присутніми студентами та вести он-лайн зв'язок з іншими. Але це викликає низку нових запитань.

Як бачимо, обидва варіанти можливі лише за умови змішаного формату навчання. Крім того, необхідність акцентуалізації на змішаному освітньому процесі постала під час розпалу четвертої хвилі Covid-19, коли студенти знов почали хворіти і групи, в яких було виявлено хворих, довелося знов переводити на дистанційне навчання.

Друге, як на мій погляд, важливе питання – це обов'язковий курс повної вакцинації для всіх співробітників вищого навчального закладу. Викладачів, які не мають двох доз вакцини буде відсторонено від роботи. Зважаючи на низький рівень обізнаності щодо безпеки вакцин, а також високий рівень недовіри владі, велика кількість співробітників не має бажання вакцинуватись. Дехто має протипоказання за станом здоров'я, а похилим людям може бути небезпечно регулярне перебування в місцях масового скупчення людей – як на роботі, так і в транспорті, навіть за

наявності вакцини, яка, треба зауважити, не зменшує ризик захворюваності. Але зазначені співробітники мають змогу проводити заняття в он-лайн режимі, не виходячи з дому.

Сьогодні, за умов діджиталізації та доступного інформаційного простору, ми могли б перейняти досвід фінської системи освіти – у Фінляндії вже давно існує дистанційна або змішана форма навчання [3].

Деякі інститути здійснюють навчання студентів переважно в дистанційному форматі, як, наприклад, Університет прикладних наук Сатакунта – один з найбільших університетів прикладних наук на заході Фінляндії, що входить до шести кращих закладів вищої освіти країни за рівнем задоволеності студентів якістю навчання [4].

Нормою вважається проведення навчальних занять як у будь-якому приміщенні навчального закладу, так і за його межами, наприклад у парках, скверах тощо – такий підхід міг би зменшити ризики, пов'язані з епідеміологічною ситуацією, а також підвищити прихильність до навчання і покращити зв'язок «викладач-студент».

Також у Фінляндії немає вказівок – як викладачі мають працювати в період карантину – вони автономні [5]. За такого підходу кожен викладач може самостійно обирати методологію, спланувати й організувати освітній процес.

Організація фінської системи освіти встановлює загальнодержавні вимоги до освітніх стандартів та організації освітнього процесу, але при цьому, створює умови для реалізації автономії в діяльності закладів освіти в цілому, та викладачів зокрема.

Окрім очевидного факту того, що економічний розвиток країни впливає на якість освіти, слід наголосити на тому, що і якість освіти майбутніх спеціалістів також впливає на економічний розвиток країни.

Таким чином, низька мотивація викладачів, зростаючі вимоги та контроль за відсутності заохочень з боку керівництва, зменшення кількості співробітників та погіршення економічної ситуації найближчим часом можуть призвести до значного погіршення якості викладання навіть за умов швидкої примусової адаптації.

В той же час гнучкість освітнього процесу, можливість проводити заняття в змішаному форматі у зручному як для викладача, так і для студента режимі, а також надання викладачам більшої автономії має призвести до підвищення прихильності студентів до навчання, покращення зворотного зв'язку з викладачем і, як наслідок, до підвищення рівня знань. А разом з урахуванням напрямків розвитку університету, особливостей професій та потреб регіону (або країни), такий тип освіти може покращити якість освіти, надасть змогу студентам паралельно працювати і скоротить тривалість навчання.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концептуальная записка: Образование в эпоху COVID-19 и в последующий период. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/policy_brief_-_education_during_covid-19_and_beyond_russian.pdf.
2. Влияние пандемии Covid-19 на сектор высшего образования и магистратуру: международный, национальный и институциональный ответ [Електронний ресурс]. <https://ntf.ru/sites/default/files/Vliyanie%20pandemii%20COVID-19%20na%20sektor%20vysshego%20obrazovaniya%20i%20magistraturu.pdf>.
3. Сімшаг І.О. Роль стратегічного партнерства в освітньому процесі (досвід Фінляндії). «Освітні іновачії: виклики 2020»: збірник наукових есе учасників стажування. Гуйттінен, 2020. С.19.
4. Офіційний веб-сайт Університету прикладних наук Сатакунта. URL: <https://www.samk.fi/en/about-samk-2/high-quality-tuition-and-excellent-employment/>.
5. Ольга Головіна. Фінляндія: як відбувається дистанційне навчання? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://op.ua/news/osvita-v-ukraini/finlyandiya-yak-vidbuvayet-sya-distanciyne-navchannya---ol-golovina>.

Motovilnik A.V.,
*Ph.D. student of the 2nd year,
Department of Steam Generator Construction
National Technical University
“Kharkiv Polytechnic Institute”*

Tiutiunnyk L.I.,
*Candidate of Technical Sciences, Associate Professor of
Department of Steam Generator Construction
National Technical University
“Kharkiv Polytechnic Institute”*

EDUCATIONAL INNOVATIONS DURING THE COVID-19 PANDEMIC

The rapid development of society dictates the need for changes in technologies and methods of the educational process. Graduates of educational institutions must be prepared for the trends of the changing modernity. Therefore, introducing technologies aimed at individual approach, mobility, and distance education is necessary and inevitable. Modern society is constantly in a state of change and transformation, capturing all spheres of human life. Therefore, the question of finding innovative forms of learning is relevant.

The institution of higher education today is the basis of socio-economic development of society, the basis of scientific and technological progress, many spheres of life of the state, a means of forming a competitive personality. The use of modern educational technologies based on active teaching methods is considered one of the important means of increasing its efficiency in the scientific and pedagogical literature.

Distance education is an opportunity to study and receive the necessary knowledge remotely from the educational institution at any convenient time. The Regulations on Distance Education and the Concept of Distance Education Development in Ukraine regulate the rights and responsibilities of participants in the educational process. Citizens who have secondary, vocational, higher education, and those who have the opportunity to

perform remotely necessary tasks with the help of educational technologies can study remotely in Ukraine. The learning process is based on the use of various means of communication. Upon graduation, students will receive appropriate certificates [1].

Models of distance learning: based on an independent study of the material; university studies; cooperation of educational institutions; autonomous educational systems; autonomous educational institutions; distance learning using multimedia programs.

Distance learning is a form of learning using computer and telecommunication technologies, which provide interactive interaction of teachers and students at different stages of learning and independent work with the materials of the information network [2].

The main advantage of distance learning, particularly over the full-time form, is its convenience: the student independently chooses the time and place for study, which allows him to work or study at the hospital in another city or even country. In addition, the replacement of abstracts with electronic resources, the latest teaching methods, and constant consultation with the teacher give this form of additional self-education advantages over distance learning.

Among the main shortcomings: psychological and "computer" unpreparedness of teachers, additional resources to provide appropriate infrastructure and the Internet, lack of proctoring system during exams, students are violating the principles of academic integrity in performing educational tasks, etc. [3].

Almost everyone talks about artificial intelligence. New technology is already being successfully implemented and used in many areas of our lives. Education is considered one of the most conservative sectors, where every innovation is exceptionally excellent. But artificial intelligence capabilities can solve the challenges that students and teachers face and improve the quality of education. There are already working technologies and techniques that large educational centers actively use. Adaptive learning is one of the most critical areas for the introduction of artificial intelligence in education. Organizing the

learning process for something, there is always a specific problem: future students have different levels of essential knowledge and abilities to master the curriculum. Not to mention the motivation. As a result, each teacher is faced with an unsolvable task: how to convey the most important to the "weak" and at the same time give the necessary load to able students? The solution to this problem is in the introduction of adaptive technologies. In theory, artificial intelligence will monitor each student's progress and form a unique curriculum for him, selecting the most successful sequence of topics and tasks. Another option is to inform the teacher about the degree of mastery of certain blocks of the course based on each student's learning analysis. Experimental implementation of such techniques is already underway in many large technology companies. Unfortunately, in most countries, when talking about high-tech education, everyone means distance, which retains the shortcomings of the classic linear courses.

Distance learning involves taking exams in the same distance form. In this case, controlling the "honesty" of the student is a challenging task. For this purpose, proctoring technologies are being developed to track students during tests and exams. Previously, this meant watching a student through a webcam. Now everything is much more complicated. Artificial intelligence is trained to track everyone at once and "notices" a lot of details: whether there are "extra" people in the frame, whether there are extraneous voices in the room, whether the student tries to switch the tab in the browser or include third-party programs, how often he looks away monitor. After registering suspicious actions, the system notifies the proctor. It connects to a specific webcam and performs personal control.

These two areas are not the only ones but the most promising in the field of education. They already have specific developments used by large companies. We should not forget that this is a very young technology whose potential is just beginning to unfold.

An essential tool for the successful integration of Ukrainian educators and scientists into the international scientific space is the implementation of the principles of academic integrity in the educational and scientific environment of Ukraine, as it is a process of state compliance with international law, which takes place number of application of the law [4].

Academic integrity begins with an academic culture that cannot be transferred or borrowed. It suffers at the cost of trial and error, at the expense of constant communication and self-reflection of the university community over itself and its project. It is not once and for all formed and permanent but needs continuous renewal and nourishment [5, p. 49].

Article 17 "Higher Education" of the Law of Ukraine "On Education" defines the purpose of higher education as the acquisition by a person of a high level of scientific or creative artistic, professional and general competencies necessary for activities in a particular specialty or field of knowledge [6].

Most universities in Ukraine did not forgive the complete transition to this form before the pandemic, but all this can be solved, as the practice has shown. Distance learning has provided and continues to offer a wide range of opportunities and prospects for change and improvement of educational systems, for which the critical situation creates forced conditions. Total distance learning has become a forced measure given the difficult epidemiological situation in the country and the world. In these conditions, teachers in Ukraine introduced new tools. They used online platforms to bring distance learning format closer to full-time - Moodle and GoogleClassroom with interactive tools, GoogleMeet, Microsoft Teams, Zoom, Skype, etc.

Even before the pandemic, work in the Moodle system was actively introduced, and electronic magazines proved to be positive. For effective distance learning and organizational and personnel work, universities now use the Microsoft Teams program. Microsoft Teams is a workplace integration that integrates user communication through created meetings, chat, file sharing, and enterprise applications. Thus, information resources and online learning contribute to the search for new methods and technologies [7]. During distance learning, a new model of teaching, "teacher-student-chat," appeared. The teacher formulates the student's task, and the student completes it in writing, photographs, and sends the answer in a personal or group chat. In addition, the teacher can specify the execution time. It is worth mentioning another technology - it's working with Whiteboard. The "teacher-student-whiteboard" model has proven itself in performing

speed tasks. For example, a teacher formulates a problem, shares a Whiteboard, and students respond in a pre-arranged manner. For more efficient and faster work, the teacher should create tasks that require a concise answer or marks "correct" or "incorrect" ("+" or "-"). Thus, distance learning has created new challenges and difficulties for work, but the use of innovative teaching methods, platforms, information resources helps the teacher achieve this goal. Working in Microsoft Teams provides training in the following models: "teacher-student", "student-student", "teacher-student-chat", "teacher-student-Whiteboard". Traditional and new teaching methods and technologies have proven themselves.

The biggest challenge for both students and teachers was to support motivation, activity, involvement in learning, information, and communication efficiency of the educational process. The lack of verbal contact dramatically reduces the student's interest in education, and the lack of return, interest, emotional obsession of students - to teach the material to the teacher.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дистанційна освіта // Міністерство освіти і науки України. (електронний ресурс)
2. Освітні іновачії та дистанційна освіта в період пандемії COVID-19 / Тютюник Л. І., Фалалєєва Т.В., Мотовільник А.В. /Збірник наукових есе учасників наукового стажування «Особливості Фінської системи освіти. Освітні інновації: виклики 2020», Гуйттінен Фінляндія 2020, с.41-45.
3. Дотримання академічної доброчесності невід’ємна умова розвитку суспільства / Фалалєєва Т.В., Тютюник Л.І./ Збірник наукових есе учасників наукового стажування «Академічна доброчесність: виклики сучасності» Варшава, Республіка Польща 2019, с. 133-137.
4. К. О. Савчук. Імплементация // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. - К. : Наук. думка, 2005. - Т. 3 : Е - Й. - С. 459. - ISBN 966-00-0610-1.

5. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. – Режим доступу:
<https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>
6. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145--19>.
7. Веремчук А. Проблеми і перспективи дистанційного навчання у ВНЗ. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2013. №7. С. 319–325.

Пісоцька М. Е.

*доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри освітології та
інноваційної педагогіки
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди*

БАГАТОСТУПЕНЕВА ПІДГОТОВКА СПЕЦІАЛІСТІВ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ЕЛЕКТИВНОГО ПРИНЦИПУ ОСВІТИ В ЗАКОРДОННІЙ ВИЩІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ШКОЛІ.

Стратегічним курсом удосконалення підготовки фахівців з вищою педагогічною освітою в Україні визначено орієнтацію на кращі європейські й світові практики та інновації. Однією з позицій формування державної політики в галузі вищої педагогічної освіти різних країн світу є побудова освітніх систем, конструювання змісту навчання на засадах індивідуалізації.

У зв'язку з цим для вітчизняної педагогічної науки й практики актуальним є вивчення особливостей та творче використання досвіду багаторівневої підготовки спеціалістів, а також реалізації елективного принципу освіти, так званої свободи навчання, у закордонних закладах вищої освіти.

Зауважимо, що теоретичну основу зазначеного досвіду складають погляди представників різних філософсько-психологічних течій, згідно яким

індивідуалізація навчання майбутніх учителів спрямована на самореалізацію особистості (Н. Абаньяно, Дж. Левінджер, А. Маслоу, Р. Мей), розвиток її суб'єктного досвіду (У. Джеймс, Д. Дьюї), здійснюється на позиціях співробітництва (А. Адлер) та передбачає надання здобувачу педагогічної освіти ролі активного учасника власного індивідуального розвитку (О. Больнов, Ж.-П. Сартр).

Цікаво, що адекватною до вітчизняної у зазначеному аспекті є фінська система підготовки вчителів, згідно якої майбутнім вчителям початкових класів на педагогічних факультетах в університетах та вчителям-предметникам надається свобода вибору для опанування модулів різних додаткових та непрофільних предметів у межах визначеної кількості кредитів з курсів будь-якого факультету. Заслуговує на увагу практика висунення вимог до студентів другого курсу щодо остаточного визначення наміру займатися чи ні у подальшому педагогічною діяльністю, оскільки саме для майбутніх вчителів-предметників з третього курсу в зміст навчання вводиться вивчення педагогіки. Шанс стати вчителями надається й студентам, що здобули ступінь магістра за іншою спеціальністю за умови отримання сертифікату учителя на педагогічному факультеті [2].

Широкі можливості для індивідуалізації навчання створені в системі підготовки вчителя Данії, що передбачає опанування обов'язковими та додатковими дисциплінами першого (базового) рівня як в коледжі, із здобуттям при цьому бакалавра-професіонала з правом роботи в середніх народних школах, так і в університеті з присудженням ступеня бакалавра педагогіки з правом працювати в школах з вищою ланкою середньої освіти та професійних коледжах. Навчання за кожною з двох програм підготовки здійснюється чотири роки, однак за останньою від здобувача педагогічної освіти вимагається ширший об'єм академічних знань у сфері гуманітарних та природничих наук. Подальше навчання, що продовжується протягом двох років, розраховано на диференціацію контингенту студентів, яким по завершенню присуджується науковий ступінь магістра освіти чи магістра відповідних наук [3, с. 26-27].

Підкреслимо цікавий досвід диференціації процесу здобуття вищої педагогічної освіти у ЗВПО *Франції* (ESPE). Для її одержання спочатку студентам необхідно за три роки пройти повний перший цикл навчання в університеті з присудженням ступеня Лісанс і до переходу на наступний ступінь мати чітке уявлення щодо майбутньої діяльності в школі, коледжі або ліцеї, а також визначитися стосовно викладання загальноосвітніх або спеціальних наук. Підготовка за спеціальністю та загальнонаукова відбувається в ESPE з використанням обов'язкових та вибірових дисциплін. Після подальшого успішного навчання та стажування в ESPE впродовж одного року з підтвердженням свого рівня M1 MEEF, здобувачі вищої педагогічної освіти мають можливість вступити в ESPE на M2 MEEF, де за програмою підготовки передбачено поєднання навчання з роботою вчителем у школі, а також отримання диплому та позитивного висновку академічного журі [1, с. 29]. Зауважимо створення, на наш погляд, додаткових умов для вдумливого вибору здобувачами профільної спеціальності, який їм надано право здійснювати тільки на початковому етапі другого навчального циклу M2 [Там само, с. 30].

Цілям індивідуалізації навчання, максимального урахування інтересів та здібностей студентів слугує практика підготовки спеціалістів у *Великобританії*: можливість для першокурсників на основі передбаченого програмою опанування тільки обов'язковими для вивчення дисциплінами протягом року суттєво уточнити й навіть повністю змінити первісний вибір спеціальності; пропонування студентам другого року навчання на вибір курсів А і В, що відрізняються глибиною та більшою чи меншою теоретичною спрямованістю з правом вибору слухати будь-який або обидва курси, а третьокурсникам - дисциплін у залежності від того, які лекції слухали студенти на другому курсі; вимога чіткого визначення на третьому році навчання щодо наміру завершити освіту присудженням ступеня бакалавра чи магістра [4, с. 289-290]; існування широкого спектру магістерських програм, серед яких «академічні» чи «наукові», відповідно до пропорційності академічного та незалежного навчання, «професійні» чи «практичні» – до режиму навчання, що

домінує (навчання в реальних виробничих умовах або практико-орієнтоване навчання [5, с. 119].

Отже, закордонна вища педагогічна школа має цікавий різноманітний досвід багатоступеневої підготовки вчителів та реалізації елективного принципу освіти, що заслуговує на критичне вивчення й творче використання у вітчизняних ЗВПО.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козак Л. Особливості організації педагогічної освіти у вищих школах Франції. *Педагогічний процес : Теорія і практика*. 2017. № 3. С. 27–33.
2. Прохорова С. Сучасна педагогічна освіта Фінляндії: структура та зміст. URL:<https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova9/subor/Prokhorova.pdf> (дата звернення: 16.12.2021).
3. Роляк А.О. Підготовка вчителя в Данії. Методичні рекомендації. Кам'янець-Подільський : ФОП Сасин О. В., 2010. 48 с.
4. Саргсян А. Л. Організація навчального процесу у вищих навчальних закладах Великобританії. *Вісник Луганського нац. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2009. № 9. С. 285–291.
5. Третько В. В. Концепція магістерської освіти у Великій Британії. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2013. № 2. С. 116–123.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІВ ІНКЛЮЗИВНИХ КЛАСІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Сучасний стан процесу впровадження інклюзії в навчальне середовище української освіти потребує уважного розгляду, комплексного підходу та швидкого реагування на виклики сьогодення. Посаду асистента вчителя передбачено Типовими штатними нормативами загальноосвітніх навчальних закладів лише наприкінці 2010 року, тому вона нова і потребує багато уточнень.

Ратифікація Україною Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю спонукала до змін в системі освіти для забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітей з особливими освітніми потребами та призвела до впровадження інклюзивного навчання. В період 2010 – 2012 рр. було затверджено перші нормативно-правові акти стосовно впровадження інклюзивного навчання в Україні, що дозволило загальноосвітнім навчальним закладам відкривати інклюзивні класи для дітей з особливими освітніми потребами. В цілому нове нормативно-правове поле інклюзивного навчання в Україні лише формується, тому багато практичних питань діяльності педагогів залишається поза увагою законодавців.

На початковому етапі впровадження інклюзивної системи освіти, зважаючи на відсутність практики педагогічного асистування в традиційній системі освіти України, для визначення основних функцій та завдань які покладатимуться на асистента вчителя, застосовувався аналіз практики педагогічного асистування в різних країнах світу. Цей метод залишається актуальним і сьогодні, але тепер вже є можливість враховувати досвід вітчизняних спеціалістів.

Згідно з нормативно-правовими документами основними напрямками діяльності асистента вчителя є адаптація змісту та методів навчання до можливостей

і потреб дітей з особливими освітніми потребами; застосування під час уроків системи корекційних заходів, спрямованих на опанування дітьми з особливими освітніми потребами навчального матеріалу; захист кожної дитини з особливими освітніми потребами від будь-яких форм фізичного або психологічного насильства. У процесі освітньої діяльності асистент вчителя здійснює такі функції: організаційну, діагностичну, прогностичну, консультативно-комунікативну, навчально-розвиткову та виховну. Провідну роль в організації освітнього процесу під час уроку відіграє вчитель, асистент вчителя перебуває в партнерстві з усіма педагогічними працівниками та забезпечує єдність вимог до виконання освітньої програми, реалізації індивідуальної програми розвитку учня з особливими освітніми потребами. Звідси випливає, що асистент вчителя має бути універсальним педагогом не тільки початкової а й середньої і старшої ланок загальноосвітнього навчального закладу, до того ж, бути обізнаним в тонкощах різних нозологій.

Однією з умов якісного інклюзивного навчання у школах є наявність підготовлених педагогів та асистентів вчителів. Але програми підвищення кваліфікації є лише дотичними до особливостей інклюзії та розглядають її досить поверхово і не пропонують практичної моделі співпраці асистента вчителя і вчителів-предметників, особливо це стосується шкіл II та III ступеня (рис.1, рис.2).

Вчителі, які працюють в інклюзивних класах, мали б проходити програму підвищення кваліфікації безпосередньо за напрямком і темами інклюзивної освіти. Програма має розкривати особливості нозологій дітей з особливими освітніми потребами, пропонувати методи роботи, зважаючи на конкретні можливості і рівень розвитку дитини; пропонувати програми і матеріали для роботи під час застосування дистанційних технологій освіти; можливі варіанти співпраці асистента вчителя та вчителів різних предметів, з урахуванням того, що асистент не може бути спеціалістом з усіх предметних напрямків; роз'яснення нормативно-правового законодавства для уникнення різночитань, а також своєчасне інформування про внесені зміни.

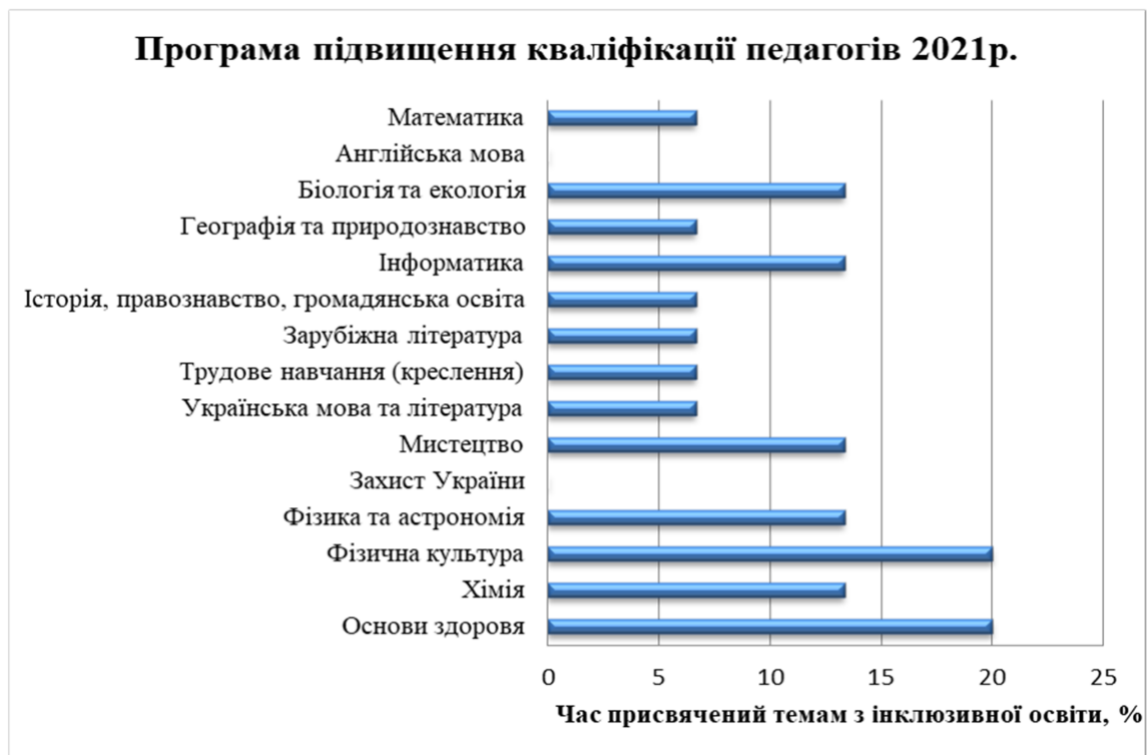

Рис.1 Відсоток часу присвяченого темам з інклюзивної освіти в програмах підвищення кваліфікації педагогів у 2021р.

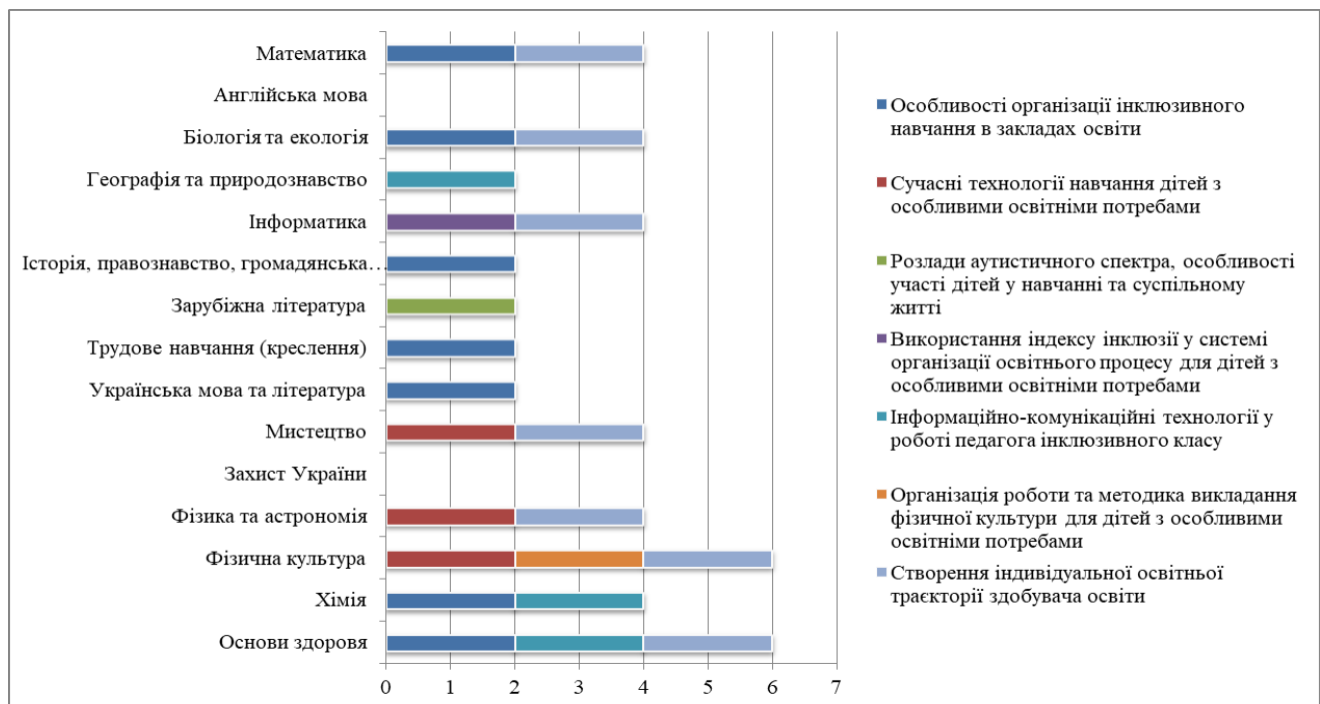

Рис.2 Теми з напрямку інклюзивної освіти, що розглядаються в рамках програми підвищення кваліфікації педагогів-предметників.

Загалом, на сьогоднішній день, спостерігається тенденція зсуву вектора в інклюзивній освіті з практичної допомоги дитині на документообіг (плани, журнали, звіти, акти).

Зважаючи на вищевикладене, вчителі опиняються в ситуації, коли основний тягар вивчення теми інклюзії покладається на самоосвіту, а це не завжди структурований підхід, що може стати причиною непорозумінь серед колег і зменшить ефективність роботи з дитиною з особливими освітніми потребами.

Звісно, на сьогоднішній день не вистачає кваліфікованих спеціалістів, тому наявність можливості проходження міжнародного стажування, зокрема на базі Західно-Фінляндського коледжу міста Гуйттінен, надає суттєву допомогу в розбудові сучасної освітньої системи України, та підвищує кваліфікаційний рівень педагогів.

Чернобай Л.В.

*к.біол.н., доцент, в.о.завідувача кафедри фізіології, Харківський національний
медичний університет*

Васильєва О.В.

*к.мед.н., доцент, декан VII факультету з підготовки іноземних студентів,
Харківський національний медичний університет*

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У МЕДИЧНИХ ЗВО НА ПРИКЛАДІ ДОСВІДУ КАФЕДРИ ФІЗІОЛОГІЇ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Сучасний розвиток медицини вимагає підвищення якості підготовки фахівців медичного профілю, що в свою чергу зумовлює підвищення пізнавальної активності студентів медичних ЗВО [1, с.148]. Останній рік кинув виклик усім українським ЗВО по переходу на дистанційне навчання і Харківський національний медичний університет (ХНМУ) успішно впорався з цим викликом. При цьому особливої уваги потребував контингент іноземних студентів, які на початку пандемії COVID-19 до впровадження масової вакцинації, були змушені повернутися до своїх країн та відвідувати заняття дистанційно [2, с.130].

У сучасних умовах пандемії не тільки пріоритетними, але основними технологіями навчання стали інноваційні дистанційні технології. Тому на підставі державних стандартів освітніх програм необхідно досягати належного рівня діджиталізації освіти, високого рівня кадрового потенціалу й методичного забезпечення навчального процесу [3, с.77]. Дистанційні технології навчання сприяють розширенню дидактичних можливостей в організації навчальної роботи студентів-медиків, а також посилюють мотиваційний та пізнавальний інтерес, індивідуальну відповідальність кожного студента у здобутті знань і вмінь щодо засвоєння дисциплін, які вивчаються [4, с.93; 5, с.102]. На підставі аналізу

літературних джерел можливо зробити висновки, що традиційні методи викладання сьогодні, в умовах пандемії, стають можливими тільки в поєднанні з інноваційними технологіями. Таке поєднання сприяє подальшому вдосконаленню вищої медичної освіти.

Однією з фундаментальних медико-біологічних дисциплін, що викладається у медичних ЗВО, є фізіологія. Кафедра фізіології є найстарішою теоретичною кафедрою ХНМУ, яка була заснована разом з медичним інститутом Харкова в 1804 році. Сьогодні кафедра забезпечує викладання іноземним та вітчизняним студентам теоретичної основи медицини – фізіології на 2му курсі навчання відповідно до навчальної програми. Організація навчального процесу базується на вивченні дисципліни за розділами, послідовність яких визначається логічними причинно-наслідковими зв'язками. Вивчення і засвоєння кожного розділу відбувається в форматі аудиторної та позааудиторної самостійної роботи студентів. Для об'єктивізації та модернізації перерахованих досить застарілих форм вивчення дисципліни колективом кафедри фізіології ХНМУ створені такі методичні рекомендації для іноземних студентів (англійською мовою), які дозволяють самостійно крок за кроком опановувати розділами дисципліни з подальшим коригуванням їх засвоєння на аудиторному занятті [6, с.434].

Кризові обставини пандемії ускладнили роботу колективу кафедри фізіології ХНМУ щодо підготовки до складання Єдиного державного кваліфікаційного іспиту (ЄДКІ) «Крок-1». Заняття у форматі онлайн не змогли створити умов для глибокого детального аналізу теоретичного матеріалу. А саме такий аналіз зі встановленням причинно-наслідкових зв'язків необхідний для вирішення клінічних ситуацій, які представлено в завданнях «Крок-1» з дисципліни «Фізіологія». Усі недоліки занять у форматі онлайн: відсутність «живого» контакту з аудиторією, неможливість індивідуальних консультацій, відсутність зворотного зв'язку – рефлексії тощо, – потрібно було не тільки мінімізувати, але й створити нову форму оптимальної підготовки студентів до ЄДКІ «Крок-1» в умовах дистанційного навчання.

Рішенням навчально-методичної наради кафедри фізіології було виключено з плану підготовки одногодинні лекції з дисципліни «Фізіологія» з їхньою

мінімальною кількістю та затверджено створений власний алгоритм підготовки до ЄДКІ «Крок-1» у 2020-21 н.р., який ґрунтувався на проведенні системи вебінарів як основної форми підготовки. Основні вимоги на вебінарів наступні: 1) вебінари повинні проводити тільки висококваліфіковані викладачі, які володіють не тільки сучасними дидактичними прийомами, а й глибоким знанням дисципліни; 2) проведення вебінару відбувається не у форматі лекції, а у вигляді об'ємного теоретичного пояснення за відповідним розділом дисципліни; 3) усі ситуаційні завдання з кафедрального «Банку ситуаційних завдань формату «Крок-1»», що спочатку було скомпоновано за розділами фізіології, було об'єднано в окремі групи в межах цього розділу на основі програмних питань; 4) кількість вебінарів оптимально повинно відповідати кількості розділів з дисципліни [7, с.107].

Так, у 2020-21 н.р. було проведено 8 вебінарів з дисципліни «Фізіологія» для англомовних іноземних студентів за спеціальністю «Медицина». Доцільність створеного алгоритму проведення вебінарів було доведено результатами складання іспиту ЄДКІ «Крок-1» з дисципліни «Фізіологія» серед іноземних студентів ХНМУ у 2020-21 н.р. Аналіз інформаційного документу «Результати складання ЄДКІ«Крок-1» на VII факультеті з підготовки іноземних студентів від 29-30 червня 2021 р.» показав таке:

1) з усього контингенту англомовних студентів, які складали іспит (431 студент), успішно склали іспит з дисципліни «Фізіологія» 376 студентів (87 %); середній відсоток вірних відповідей склав 84,7% у порівнянні з загальним показником складання іспиту англомовних студентів ХНМУ – 76,2 %.

2) з 32 груп VII факультету з підготовки іноземних студентів, що складали іспит, студенти 24 групи успішно впоралися із завданнями з дисципліни «Фізіологія» у повному обсязі (результат більше 60,5%).

Таких високих результатів ЄДКІ «Крок-1» з дисципліни «Фізіологія» іноземні студенти ХНМУ не одержували протягом останніх 10 років. Отже ми розцінюємо цей факт виключно як результат правильно обраного алгоритму підготовки, яка було проведено із застосуванням інноваційних навчально-методичних форм навчання з використанням дистанційних технологій освіти. Сподіваємось, що досвід

кафедри фізіології у підготовці іноземних студентів в умовах дистанційного навчання виявиться корисним і для інших кафедр медичних ЗВО.

Останнім часом пріоритети навчання в українських вищих медичних закладах змінюються, і якщо раніше цінувалися самі знання, то тепер на першому місці – загальноосвітні навички, а саме вміння студентів-медиків здобувати та ефективно використовувати знання на практиці. На нашу точку зору, від здатності іноземного студента застосувати отримані на кожній кафедрі знання буде залежати його успіх у майбутній медичній практиці в будь-якій країні світу. Безперечно, у цьому йому допоможуть інноваційні методи організації навчального процесу та інтернаціоналізація ЗВО, що спостерігається сьогодні в ХНМУ.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Marakushyn D.I., Vasylieva O.V., Sinaiko V.M. KHNMU is a leader in choosing foreigners for higher medical education. Proceedings of the II International Education Forum “Best Educational Practices: Ukraine, Europe, World” 24.01.2021. Kyiv: Best way, P. 148-150.

2. Маракушин Д.І., Васильєва О.В. Марковський В.Д., Сінайко В.М. Підготовка іноземних здобувачів вищої освіти англійською мовою в Харківському національному медичному університеті: сучасний стан та перспективи навчання

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми вищої медичної освіти і науки» (8 квітня 2021 р.). – Харків, 2021. С.130-133.

3. Ісаєва О.С., Шумило М.Ю. Впровадження засобів інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес студентів-медиків. Науковий часопис Національного педагогічного університету ім.М.П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи: зб. наук. праць.– Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2020. – Вип. 76. – С. 76-80. – DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.76.16.>

4. Чепелєв О.О. Дистанційне навчання у структурі освіти. Реформа освіти в Україні. Інформаційно-аналітичне забезпечення: зб. тез доп. II Міжнародної

науково-практичної конференції, ДНУ «Інститут освітньої аналітики» МОН Україна, м. Київ, 15 жовтня, 2020 р. – Київ, 2020. – С. 92-94.

5. Капустянська А.А., Моїсєєва Н.В., Луценко Р.В. Оптимізація впровадження інноваційних технологій у навчання студентів із нормативним терміном навчання з клінічної фармакології з позиції сучасної медичної освіти. Сучасна медична освіта: методологія, теорія, практика: матеріали Всеукраїнської навч.-наук. конференції з міжнародною участю, м. Полтава, 19 березня 2020 р. – Полтава, 2020. – С. 102-103.

6. Чернобай Л.В., Васильєва О.В., Ващук М.А., Сокол О.М., Маслова Н.М., Зеленська А.М. Інтернаціоналізація викладання дисципліни «Фізіологія» в сучасних умовах підготовки студентів-медиків Харківського національного медичного університету. IV Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання лінгвістики, Професійної лінгводидактики, Психології і педагогіки вищої школи». – Полтава, 7-8 листопада 2019 року. – С. 433-436.

7. Маракушин Д.І., Чернобай Л.В., Сокол О.М., Кармазіна І.С. Щодо питання ефективності використання вебінарів у дистанційному навчанні в закладах вищої медичної освіти. Матеріали LIV навчально-методичної конференції «Інноваційні технології навчання: досвід впровадження та перспективи розвитку». – ХНМУ. – Харків, 17 березня 2021 року. – С.105-108.

**ОПУБЛІКОВАНІ ТЕЗИ ТА ЕСЕ, А ТАКОЖ РОЗМІЩЕНІ НА
ВЕБСТОРІНКАХ МАТЕРІАЛИ НАДАЮТЬСЯ НА ІСНУЮЧИХ УМОВАХ І В
НАЯВНІЙ ФОРМІ**

Організатори Стажування не гарантують, що вебсторінки будуть доступні постійно і вільні від помилок. Організатори Стажування не несуть відповідальності за будь-які прямі, непрямі, фактичні чи побічні збитки, упущену вигоду, тимчасове припинення діяльності, що виникло в результаті неправомірного використання опублікованих матеріалів, у тому числі і у випадку, коли Організатори Стажування були поінформовані про можливість таких збитків.

За достовірність викладених фактів, цитат та інших відомостей відповідальність несе автор.

Організатори Стажування не здійснюють і не можуть здійснювати перевірку інформації, даних, викладених авторами в тезах, есе і не несуть відповідальності за зміст такої інформації. В разі порушення авторами прав інших осіб, Організатори Стажування має право у будь-який час на свій розсуд видалити публікацію